

ünsiyet 15

İLMİ, KÜLTÜREL, FİKRİ AYLIK DERGİ

ISSN: 3023-7688

HAZİRAN 2025

"Şüphesiz ki Sen,
yüce bir ahlâk
üzeresin."
(el-Kalem, 4)

"Ben güzel ahlakı
tamamlamak üzere
gönderildim."
(Hz. Muhammed(As.))

Bir keresinde Sa'd (Ra) Hz.
Âişe (R. Anha) validemize
"Ey Mü'minlerin annesi! Bana
Resûlullah (Sav)'in ahlâkını
(yaşayışını) anlatır mısın" diye
sordu. Hz. Âişe ona "Sen Kur'an'ı
okuyorsun değil mi?" diye
sorunca Sa'd "Evet, okuyorum"
diye cevap verdi. Bunun üzerine
Hz. Âişe "Nebiyy-i Muhterem
(sav)'in ahlâkı Kur'an idi," dedi.

"O halde sen hanîf olarak bütün varlığınla dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmışsa ona yönel!
Allah'ın yaratmasında değişme olmaz. İşte doğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler." (Rum: 30)

DOSYA

FITRAT ve AHLAK

■ ABDULVAHİD SİPAHİOĞLU ■ A. CEMAL ÇİFTÇİ ■ CELALEDDİN SİPAHİOĞLU ■ HASAN EKİNCİ
■ HARUN AYDIN ■ İBRAHİM ŞAHİN ■ İRFAN SETENCİ ■ MUSTAFA DOĞU
■ NEZİR ERGENÇ ■ TURHAN ARSLAN ■ VEDAT ÖNAL ■ VEYSEL SARI

içindekiler

Fıtratın Tezahürü Ahlaktır

MUSTAFA DOĞU 5

Fıtrat – Ahlak İlişkisi ve İnsani Değerler

TURHAN ARSLAN 8

Hüsn-i Ahlak'ına Gıpta ve Hasret ile

İBRAHİM ŞAHİN 11

Fıtrat ve ahlak (uygunluk belgesi ve formu)

CELALEDDİN SİPAHİOĞLU 14

Fıtratını Yitiren, Ahlaksız Modern Dünya Gazze'de Öldü

VEDAT ÖNAL 16

Fıtrat Üzere Yaşama Çabası: Ahlak

NEZİR ERGENÇ 18

Müslümanca Düşünmenin Dayanak Noktası: Fıtrat

HASAN EKİNCİ 19

Ne Asılsınız?

HARUN AYDIN 21

Fıtrat'ın Aynası Olarak Ahlâk

İRFAN SETENCİ 22

Yeni Bir İslami Söylem için Dağarcık: Tûl-i Emel

ABDULVAHİD SİPAHİOĞLU 25

Yeniden Başlangıç

VEYSEL SARI 27

Kendine Geliş

A. CEMAL ÇİFTÇİ 28

Fıtrat dejenerasyonu

Yaratıcının adalet sıfatı yaratmada da tezahür eder. İmtihan olunmak üzere yaratılmış bir varlığın, imtihanının gerçekleşmesi için fiziksel şartları yerine getirme konusunda herhangi bir eksiklik yoktur.

Fıtrat tahribatının zirve yaptığı zamanlarda fıtrattan, gerçek dinden bahsetmenin zorluğunun ne olduğunu izah kabilinden bir hadisi hatırlamak mümkün.

“Öyle bir zaman gelecek ki, dinin gereklerini yerine getirme konusunda sabırlı davranıp Müslümanca yaşayan kişi avucunda ateş tutan kişi gibi olacak”

Fıtrat değerlerinin ters yüz edildiği, algıların şirk ve küfrün değerlerini nakış nakış insanlara işlediği bir zamanda fıtrat, dini kayyım, İslam kelimeleri Müslümanım diyen insanlar üzerinde dahi, kıllarını kırıdatacak bir etki bırakmamaktadır.

Çünkü bu kavramların benliklerinde etkin bir güç olması gereken Müslümanlar, olaylar karşısında vermesi gereken tepkilerin hiçbirini ortaya koymamaktadırlar. Tabir caizse komaya girmiş bitkisel hayat emareleri taşıyan entübe haldedir Müslümanlar.

İnsanlık şeytanın Allah ile pazarlık aşamasında ileri sürdüğü fıtratı bozma, şirk ve küfrün fıtrat haline getirilmesi tuzaklarına düşmüş vaziyettedir.

Nisa 118-119 – “Allah o şeytana lanet etti. Ve o da: “Elbette senin kullarından belirli bir pay alacağım, onları mutlaka saptıracağım, onları boş kuruntulara sokacağım ve onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar, onlara emredeceğim de Allah’ın yaratışını değiştirecekler” dedi. Kim Allah’ı bırakıp da şeytanı dost edinirse, şüphesiz o, apaçık bir ziyana uğramış olur.”

Nisa 120 – “Şeytan onlara vaat eder ve onları boş umutlarla oyalar. Oysa şeytanın onlara vaadi, aldatmadan başka bir şey değildir.”

Resulün sav müşrik muhatapları adına ortaya konulan cahiliye isimlendirmesi, bugünkü insanlığın içine düştüğü küfür ve şirkte azgınlığı anlatmada, tanımlamada yetersiz kalmaktadır.

Küfür ve şirk yeryüzünde fesat çıkaran ve bozgunculuk yaptıran faktördür.

Maide 33 - Allah ve Resulüne karşı savaşı ve yeryüzünde fesat çıkarmaya çalışanların cezası, ancak öldürülmeleri veya asılmaları yahut ayak ve ellerinin çaprazlama kesilmesi, ya da yeryüzünde başka bir yere sürgün edilmeleridir. Bu, dünyada onlar için bir zillettir. Ahirette ise onlar için büyük bir azap vardır.

Bakara 204 - İnsanlardan kimi de vardır ki, dünya hayatı hakkındaki sözleri senin hoşuna gider ve o kalbindekine Allah’ı şahit tutar. Halbuki O, İslâm düşmanlarının en yamanıdır.

Bakara 205 - İş başına geçti mi yeryüzünde bozgunculuk çıkarmak, ekini ve nesli helak etmek için koşar. Allah ise bozgunculuğu sevmez.

Bakara 206 - Ona: “Allah’tan kork!” dendiği zaman da kendisini onuru (gururu) günah işlemeye sevk eder. Cehennem de onun hakkından gelir. O ne kötü bir yataktır!

Küfür ve şirk, fıtratı ters yüz ederek hayat bulur. Zira fıtratın salim olduğu zeminlerde fıtrat gereği, Allah’ın egemenliği kaçınılmazdır.

Her sistemin hayat anlayışı kendi varlığını devam ettirecek kurallar ve uygulamalar ortaya koyar. Şeytan ve dostlarının varlıklarını devam ettirebilmeleri Allah’ın varlıklara verdiği fıtratı değiştirmekle mümkün olur. Çünkü Allah şeytanın dışındaki iradeli ve imtihan olunan varlıklara, yaratılış itibarıyla şeytanı kendi sisteminin bozguncusu olarak baş düşman ilan etmiştir. Akli başında, Allah’ı ilah tanıyan ve kabul eden bir varlık, şeytanın yol göstericiliğini asla benimsemez.

İsra 65 - Doğrusu benim (ihlaslı) kullarım üzerinde senin hiçbir hakimiyetin yoktur. Vekil olarak Rabbin yeter.

Yaratıcının adalet sıfatı yaratmada da tezahür eder. İmtihan olunmak üzere yaratılmış bir varlığın, imtihanının gerçekleşmesi için fiziksel şartları yerine getirme konusunda herhangi bir eksiklik yoktur. Eğer imtihan şartlarında bir eksiklik olsaydı imtihan olunmak üzere yaratılmış varlık, imtihanın fiziki şartlarında eksiklik olduğuna dair itiraz edebilir bunda da haklı olabilirdi. Çünkü imtihan olunmanın hakiki manasını, imtihan olunan varlığa şartları itibarıyla belirtmek, aynı zamanda imtihanın fiziki şartlarını temin etmekle mümkündür.

Her ne kadar insan bu anlamda bilgi itibarıyla Allah’ın haber verdiklerinden ötesine vakıf olma özelliğine sahip olmasa da var olan imtihan koşullarını kendisine verilmiş akıl ve temel data bilgisiyle test edip onaylayabilecek kapasiteye sahiptir. Bu bağlamda fıtrat algısının, insanda tam olarak verilen bilgi belge doğrultusunda tamlığıyla alakalı insanın varlığı ve varabileceği sonuç ancak bu kadardır.

Bu temel bilgiler ışığında insanın kendi fıtratı ile varlık hakikati, kulluğun şartlarını irdeleyebilecek, imtihan zemininin yeterli koşullarda olduğu kanaatine varabilecek kapasitedir. Buna karşın insan, şeytanın bozgunculuk adına ortaya koyduğu fıtrat tahribatının imtihanı kaybet-

tiriciliğinin yanı sıra, yaratılmış olduğu fitrat hakikatine aykırılığını da tespit edebilecek düzeyde akıl donanımına sahiptir.

İyisiyle kötüsüyle ahlak, fitrata uygunluk ve geliştirme anlamıyla, fitratı bozarak tahribatı artırma anlamları taşır. Etimolojik olarak aynı kökten gelen yaratma ve ahlak kelimeleri birbirinin devamı iki halin ifadesidir. Fitrat; yaratılma hali, ahlak, yaratıldığı halin güzelleştirilerek ya da dejenere edilerek, devam ettirilmesi halidir.

İşin başında, yaratılma aşamasında verilen fücür ve takva hali, yaratılma üzerine şekillendirmeye müsaitlik halinin ifade edilmesidir. İmtihanın tahakkuku yaratılmış bulunan halin geliştirilmesini ya da geri götürülmesini sağlar. Geliştirmenin güzelleştirmenin, takva kelimesi ile ifade edilmiş olması da olaya ayrı bir renk katar. Sınırları engin, ilerlemek istedikçe insanı kemale taşıyan takva ummanı, gittikçe daha derinleşen bir insanlık anlayışını kazandırır. Tam zıddı olan aşağılaşma halinin birincil basamağı hayvanlar gibi olmak, yaşam arzularının kontrol edilmeksizin kışkırtılmasını ve fitratı tahrip etmeyi mümkün kılar. Bu sebeple Kelamı İlahide bu hal hayvanlar gibi olmaktan başlayıp daha da aşağılaşma örneği ile anlatılır. “Ülâike kel en’ami belhum edal” (Araf 179)

Peygamber ahlakının daha ilk vahiy indiği günlerde, en mükemmel vasıf ile ifadelendirilmesi, peygamberlerin seçilme noktasında, ahlakı, fitratın ilerisine taşıma özelliğine sahip olduklarını gösterir. Yani peygamberlik rastgelelikten uzak bir şekilde, fitratını korumakla kalmamış ileri güzel insanlık noktalarına taşımış sığata sahip olmayı zorunlu kılar.

Ahlakın güzelliğinin derecelendirilmesi adına, hadisi peygamberide kullanılan “mekarim” kelimesi, ahlakın güzelinin de kazanılan bir halden ibaret olduğunu ortaya koymaktadır. “Ben mekarimi ahlakı tamamlamak üzere gönderildim.” Sözü, lisanı peygamberide, sadece ahlakın güzeli ile yetinmemek, aynı zamanda bunu sözün de güzeli ile ifadelendirmektir.

Peygamberin ahlakı nedir diye sorulduğunda, o her alanda insanlığın en iyi örneği, yürüyen Kur’an’dı, cevabı ile karşılıyoruz. Bu yaklaşım bize mekarimi ahlak terkinin tefsirinin ancak bu şekilde yapılabileceğini göstermektedir. Kişi dünyada insanlık adına sergilenen her örnekte, insanlığın zirvesi davranışların sahibi olursa ancak, ahlakın zirvesi mekârime ulaşmış sayılabilir. Bir halinde ahlakın en iyisi diğer halinde bayağılığın örneği olmak mekarim kelimesiyle sıfatlanmayı imkânsız kılar.

Ahlakın kötüsü kemale yatkın noktada “fatarlanmış” yaratılmış var-

lığın, kendini defolandırması, insanlık adına işe yaramaz hale getirmesidir. Robotik bir yaklaşım sağlamak gerekse iyi işler yapmak üzere yazılımı geliştirilmiş mekanik bir varlığın arızalanmak suretiyle yapması gereken iyi işleri yapamaması ya da bozularak kötü işleri yapması iyi insan kötü insana, insanın kendi eliyle yaptığından bir örnek olabilir.

Ahlak insanın temel yaratılış meselesi olduğu için bütün bir insanlık, ahlaka dair bir tartışmanın içinde hep olmuştur. İnsanlar her anlayışın ahlak kelimesini kendi ahlak tercihleri doğrultusunda ön plana çıkararak kullanma eğilimi göstermişlerdir. Çünkü ahlakın temelden inşasında, kavramların kullanımının da önemli yer işgal ettiği bir gerçekliktir. On beş asırdır medeniyetini kendi kavramları üzerine bina etmiş bir milletin, kompleks sahibi olarak, karşısında eziklik duyduğu batı dünyasının, şirk anlayışının ürünleri kelimelerle kendini ifade etmesi kendi cevherine karşı körlüğündendir. Çünkü her medeniyet, kavramlarını temel akaitlerinden kaynaklanan anlayışları üzerine bina eder. Yani kavramlar medeniyetlerin kokusunu taşırlar.

Editör

Fıtratın Tezahürü Ahlaktır

Şairler, edipler, alimler, mütefekkirler, feylesoflar, entelektüeller her daim motto olacak bir cümleyle “İnsan”ı konuşmuş ve onu tanımlayacak bir cümle serdetmeye çalışmıştır. Kimisi düşünen, kimisi konuşan, kimisi alet kullanan gibi kendince ön plana çıkan bariz vasfıyla tanımlamaya çalışmışlardır. Çağdaş alim/mütefekkir Taha Abdurrahman da ‘Ahlak Sorunsalı’ adlı kitabının daha giriş bölümünde hangisi insana daha özgü sorusu ile başlamakta ve ezberleri bozacak bir cevap ile ortaya güçlü bir iddia atmaktadır. “Akıllılık” mı yoksa “Ahlaklılık” mı? Taha Abdurrahman “insana özgü olanın ahlaklılık” tır tezini savunmaktadır. Zira “insan olmanın sınırını hayvan olmanın sınırından ayıran şey sadece ahlaklılıktır. Şüphesiz hayvan kendi yaşamında aklını kullanarak rızıkına ulaşmaya çalışır, ama iyiliğe ulaşmak için çalışmaz”. Araf suresi 172. Ayetindeki “Elest Bezmi”nde verilen misak ile insanın fitri yani yaratılışsal olarak Allah’ı bilmeye açık ve yatkın olduğunu belirtmektedir. İnsanın bizatihi varlığı, bilme ve düşünme yetisi bir yaratıcının varlığına delildir. Zira bu kendiliğinden ortaya çıkabilecek bir nitelik değildir. Asıl mesele ise işte bunun bilincine vararak insan olmağlığını ve yaratılış sorunsallaştıran bir süreç içerisinde ulaştığı imandır ki bu, düşünsel ve vicdani bir çabanın sonunda elde edilen gerçek imandır. Girizgah olarak aldığımız bu iddia ekseninde Fitrat/Ahlak ilişkisini irdelemeye çalışacağız.

Fitrat FETERA fiil kökünden gelmektedir. “FETARA”; sözlükte, yarmak, kazmak, ikiye ayırmak, icat etmek, uzunlamasına yarmak, yaratmak, bir şeyi ortaya koymak, başlamak, potansiyeli ortaya çıkarmak ve hayvandan süt sağmak anlamlarına gelmektedir. Bu kök kelimedenden türeyen “FITRAT” ise; yapı, karakter, tabiat, mizaç, yaratılış, tıynet, hilkat,

Mayasında/özünde/ana bellekte, Allah’ın vaaz etmiş olduğu İslam dinini tasdik etmeye hazır kabulle yaratılış ve bununla bütün mevcudatın, mahlukatın, varlığın Kendisi ile bilinebildiği ve yaratıkları Kendisi üzerine yaratmış olduğu hakikattir. Ana rahmine düşen her çocuğun kendisi üzerine yaratıldığı hilkattir.

öz, maya, kalbi selim, karakter, huy, başlangıç, doğal eğilim, yaratılışın başlangıcı, yaratılış ve icat anlamları taşımaktadır. Din dilinde kullanımı ise; “Ululhiyette ve Rububiyette Bir/Tek/Eşsiz ve Benzersiz Yüce Yaratıcı Allah Teâlâ’nın yaratmış olduğu mahlûkatını akıl ve kevnî ayetler ile Kendisini bilip tanıyacak, bunu idrak edecek bir hâl, bir kabiliyet üzere yaratmasıdır.” Mayasında/özünde/ana bellekte, Allah’ın vaaz etmiş olduğu İslam dinini tasdik etmeye hazır kabulle yaratılış ve bununla bütün mevcudatın, mahlukatın, varlığın Kendisi ile bilinebildiği ve yaratıkları Kendisi üzerine yaratmış olduğu hakikattir. Ana rahmine düşen her çocuğun kendisi üzerine yaratıldığı hilkattir. “Her doğan çocuk fitrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar.” (Buharî, Tefsir (Rum), 2) Fitratın anlaşılması gereken Allah’ın suyla yoğrulmuş toprağı, ateşle kızdırarak kurumuş balçık/çamura dönüştürmesi, en güzel tasvir ile şekillendirip “Ruhundan” üfleyerek yaratılmışların en ah seni kıldığı Âdem ve neslinin dünyaya henüz teşrif etmeden “Elest Bezmi”nde verdiği misaka bağlı kaldığını ve iman ettiğini ikrar etmesidir. “Hani Rabbin âdemoğullarından, onların sırtlarından nesillerini çıkarıp (yaratıp) onları kendilerine şahit tutmuş ve “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” (demiş), onlar da “Evet, buna şahidiz” demişlerdi. Kıyamet gününde “Biz bundan habersizdik.”

dersiniz diye” (Araf, 172)

Allah eşyaya fitrat koyan bir “FÂTİR” dır. Fâtır, Allah’ın “Esma-i Hüsnâ”sındandır. “Bir şeyin yaratılıştan taşıdığı potansiyeli bilfiil ortaya çıkaran Zat’tır. Fitrat fiili Kuran’ın her yerinde sadece Allaha nispet ve izafe edilir.” Fıtratallahî, (Allahü) Fâtır’ı’s-semâvâtî vel ardı... Fâtır; Allah’ın tüm yarattıklarına atmış olduğu imzadır.” O Allah ki; “Bâri” İsmi Şerifi ile varlığa ilk yazılım kodlarını yerleştiren, “Bedii” İsmi Şerifi ile o yazılım kodlarına uygun ilk modelleri/örnekleri yaratan, “Mübdi” İsmi ile herhangi bir model/örnek olmaksızın ibtidâen ilk yaratılış başlatan, “Fâtır” ismi Celiliyle ilk modellerden/örneklerden benzer/ortak özelliklere dayalı diğer türleri yaratan, “Hâlık” İsmi Kerimiyle yaratma evrelerinin tamamını içeren ve en güzel boya ile yarattıklarını boyayıp “Musavvir” Sıfatı ile şekil-suret veren/tasvir edendir. Fâtır olan Allah’a iman etmek, tüm yarattıklarını bir boya (tevhid inancı), bir fitrat üzere var ettiğini şeksiz-şüphesiz kabul etmek anlamına geldiği unutulmamalıdır. Bütün bu anlatılanlardan hareketle şu çok rahatlıkla söylenebilir ki; Fitratsız bir varlıktan bahsetmek asla mümkün değildir. Canlı/cansız her varlık var edilirken onun için belirlenmiş olan fitratıyla yaratılmıştır. Mahlukatın/yaratılmışların yaratılış misyonu yok sayılarak ona karşı bir muameleye girişildiğinde bu var olan insicamı/ahengi/akışı bozmak ona müdahale

etmek anlamına geleceğinden bu ka-
inattaki, tabiattaki kozmosu bozup
kaosun, karmaşanın oluşmasını kaçınıl-
maz kılacaktır. Türkçede çok kul-
lanılan ve dillere pelesenk olmuş “ta-
biat” kelimesi de fitrat ile eş anlamlı
bir kavram olarak kullanılmaktadır.
“Sen hanîf (Allah’ı birleyen) olarak
yüzünü dine yani Allah’ın insanları
üzerinde yarattığı fitrata çevir! Al-
lah’ın yaratmasında değişme yoktur.
İşte doğru din budur fakat insanların
çoğu(bugerçeği) bilmezler.” (Rum, 30)
“Allah’ın boyası (ile boyanın-tevhid
inancı ile şekillenin)! Allah’ın boyasın-
dan daha güzel boyası olan kim-
miş! Biz yalnızca O’na kulluk edicile-
riz.” (Bakara, 138)

Ahlak “HLQ” kökünden gelen
bir kavram olup, bir şeyi yoktan var
etmek veya bir şeyden bir şeyi yarat-
mak anlamına gelmektedir. Ahlak
“HULQ” kelimesinin çoğulu olup
bu da insanın ruhundaki “huy” de-
diğimiz bir melekeye, özel bir hale
delalet etmekte ve insanın doğası,
tabiatı, yapısı, yaratılışında bulunan
fitri özellikleri olarak anlaşılmakta-
dır. Din dilinde ise; inandığı dinin
samimi bir müntesibi olarak önce
Allah’a karşı kulluk bilincinde sami-
mi olmayı ve insanları kendi iradele-
riyle her daim hayrı, iyiliği, güzelliği,
sevgi ve saygıyı, sağlıklı düşünmeyi,
tüm söylem ve eylemlerinde adaleti,
merhameti, paylaşımcılığı, hürriyeti,
toplumsal huzur/güveni gözetmeyi

salık veren bir meziyet ve huyların
tümüdür.

Peki ahlakın kaynağı nedir o hal-
de? Ahlakın kaynağı Fitratır, fitratın
kaynağı ise din/İlahi öğretilerdir. İslam
ahlakının da temeli, duvarları, çatı-
sı kısacası tüm müstemilatının ye-
gane kaynağı ise hiç şüphesizdir ki
Allah’ın keliması Kur’an-ı Kerim’dir.
Ahlak, Allah’ın vahyi ile sınırları,
hadleri çizilmiş, yapılması ve ya-
pılmaması gerekenler tayin edilmiş
tüm duygu, düşünce ve tavırları içine
alan bir manzumedir. İman iddiasın-
da bulunan her Ademoğlu, Allah’ın
vaaz etmiş olduğu bu ilkelere bağlı
kalacağına ve ahlakını da bununla
şekillendireceğine dair bir ahit/söz
vermiş olduğunu unutmamalıdır.
Fitri bir kopuş gerçekleştirilmemiş ve
emrolundukları gibi dosdoğru bir
istikamet üzere yürümekle ve Müs-
lumanların ilki olmakla emrolunan
Hz. Muhammed ve tüm Allah’ın
elçileri “yüce bir ahlak üzere” yara-
tılmış olanlardır. Bundan dolayıdır
ki O güzel Nebi; “Ben, güzel ahlakı
tamamlamak için gönderilmiş bu-
lunuyorum” (İbn Hanbel) hadisi ile
vahyin ete/kemiğe bürünerek can ol-
muş/hayat bulmuş kendisinin ahlaki
açıdan bir numune imtisal olduğunu
belirtiyor. Bununda en güzel yoru-
munu Hz. Aişe dile getiriyor ve “Mu-
hakkak ki Hz. Muhammed’in (sav.)
ahlakı, Kur’an idi” diyor.

İslam, itikadi/akaidi anlamda
iman olgusunu dünya ve ahiret sela-
meti için olmazsa olmaz temel şart
olarak belirttikten hemen sonra ah-
lakın kişide ve toplumlarda müşah-
has hale gelmesi anlamını taşıyacak
amellere vurgu yapmakta ve bunların
önemine değinmektedir. İman ve sa-
lih amel ve bu salihatın neler olduğu-
nu tüm boyutlarıyla ortaya koymakta
ve gerçek anlamda kurtuluşun bu iki
unsurun aynı bedende tezahür etme-
siyle gerçekleşeceğini bildirmektedir.
“Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolun-
da) infak edinceye (verinceye) kadar
asla iyiliğe ulaşamazsınız. Şüphesiz
ki Allah her neyi infak ederseniz onu
bilendir.” (Bakara, 92) Bu ayet bir ser-
vet/mal edinme ahlakının niteliğini,
niceliğini, nasıllığını o kadar açık ve
net anlatıyor ki bu ayetle ahlaklanan
tüm müminler malın/servetin esiri/
kölesi değil, kendilerine emanet edi-
lenlerin efendisi olma bilincini idrak
etmiş ve gereklerini yerine getirme
noktasında Rızayı İlahi’yi referans al-
mış bir duyguyla infakı tercih eden-
lerdir.

Kur’an-ı Kerim’in vaaz etmiş ol-
duğu ahlaki ilkelerin zaman/zeminle
sınırlı değildir. Dolayısıyla tarihsel
ve dönemsel olmayıp kıyamete ka-
dar her daim var olmayı sürdürecektir.
Bu vazedilen ahlakın öznesi/faili de kaçınılmaz olarak
tüm insanlıktır. Nirengi noktası ada-
let/merhamet/hayır/iyilik/güzellik

olan bu ahlakın tek referans noktası da “Allah’ın rızası” dır. Kur’an ahlakı ile ahlaklanmış, Rabbi tarafından terbiye edilmiş, yürüyen Kur’an olan Allah’ın Resulü ayetlerdeki verilmek istenen mesajları en güzel tefsir eden olarak yaşama aksettirilmesini telkin ve teşvik etmekte ve tamamlamakla görevlendirildiği ahlakı şahsında müşahhaslaştırarak tüm müminlerin kendisinde en güzel örneklikleri bulacağı tartışmasız bir rol model olmaktadır.

İnsan çift yönlü bir varlıktır. “Anâsır-ı erbaa” dediğimiz toprak, su, ateş ve havanın bileşimiyle kurumuş balçıktan yaratılan maddi yönün yanında, Allah’ın ruhundan üfleyerek can/yaşam bahsettiği ilahi/manevi yönü. Yani topraktan yaratılan beşeri yön ile üflenen ruh ile şekillenen ulvi yön. Yaşamı boyunca insanın bu iki boyutu sürekli bir mücadele halindedir. Allah insanın nefesine “Takva”sını ve “Fücuru”nu ilham etmiş, kendisine kılavuzluk edecek tüm yol rehberlerini elçileriyle göndermiş, vermiş olduğu akıl/irade melekesiyle de tercihi kendisine bırakmış, fitratı/nefsi temiz tutanın-İslam’ın ahlakıyla ahlaklanın kurtuluşa ereceğini, kirletenin ise hüsrana uğrayacağını bildirmiştir. Dolayısıyla İnsanlar bir yönüyle bencil/ben merkezci-egoist, kendine tapan/narsist ve hazzı/hedonist olmayı, kendi duygularını tatmin etmeyi tercih ederken bu kaçınılmaz olarak daha geniş bir düzlemde ise toplumsal ve evrensel düzeni bozmayı kaçınılmaz kılacaktır. Bu adaleti, merhameti, hukuku askıya alırken, toplumların yaşamında zulmün, baskının, hukuksuzluğun artmasını sağlayacaktır. İşte insanların böyle bir bataklığa düşmesini önleyecek ve insanca yaşamalarını sağlayacak evrensel öğretiler Allah’ın ayetleridir. Bu, her şeyi bilen, hiçbir şeye muhtaç olmayan Yaratanın sadece kendisine bildirilenleri bilebilen, sürekli muhtaç yarattıkları üzerindeki bir hakkı/tasarrufu, yaratılmışlarında Yaratanı karşı bir teslimiyeti, boyun eğişi, kul oluşudur. “Sizden biri, kendi şahsı için istediğini kardeşi için istemedikçe, gerçek anlamda iman etmiş (kamil Müslüman) olamaz.” (Müslim- Buhârî, İman Babı)

İnsanlık tarihi bir bakıma ahlaki düşüncenin de tarihidir. “Elest Bezmi”nde verilen misak ile oluşan

Allah’a (Aşkın bir varlığa) inanma/boyun eğme kadar adeta insanlıkla özdeşleşmiş, kopmaz bir bağ halini almış bir algıdır ahlaki düşünce. İnsanoğluna dünyadaki yaşamında bu meziyeti kazandıran unsur, bir ilahi varlığa inanma ihtiyacından başka bir şey olmasa gerek. Dolayısıyla bir Aşkın varlığa inanma ihtiyacı onun bir ahlaki seciye edinmesini kaçınılmaz kılacak ve şekillenmesini sağlayacak yegane unsurdur. Bundan dolayı ahlak tarihi aynı zamanda bir dinler tarihidir. Gönderilen tüm peygamberler toplumlarında yozlaşmaya yüz tutmuş, sapkınlığın, azgınlığın, zulmün, hukuksuzluğun, yani ahlaksızlığın zirve yaptığı dönemlerde yeniden insana yakışır meziyetlere dönüşmesi için ilahi buyruklarla desteklenerek vazifelenirilmiş seçilmiş kişilerdir.

Tüm dinler öncelikle inanılması gereken temel imani esaslarını belirler ve buna göre insanların nasıl bir yaşam süreceklerinin ilke ve prensiplerini şekillendirirler. Bu gereklerden ferda gerekse toplumsal olarak uyulması gereken ahlâki prensiplerin dinin inanç ilkeleri/naslardan belirlendiğini ve gelenek/görenek ile şekillendiğini göstermektedir. Fakat özellikle muharref dinlerin belirlemiş olduğu kuralların birçoğu konjonktürün etkisi ve hakim ideolojilerin baskınlığı ile ciddi değişimlere uğramış ve belki de birçok noktada inandıklarını iddia ettikleri dinin öğretileriyle de çelişen/çatışan yepyeni ahlaki ilkeleri doğurmuştur. Yozlaşmanın önüne geçmek ve öze dönüşü sağlamak kast-ı mahsusası ile bu konularda kaygılı ve dertli olan sağduyu sahibi kanaat önderleri yeni ahlak kuralları oluşturmak zorunda kalmışlardır. Netice de istikamet bozulması ciddi bir ahlak sorununu da beraberinde getirmektedir. Peygamberler kıssaları toplumların sadece inanç eksenli bozulmalarının değil aynı zamanda büyük ahlaki yozlaşmaların yaygınlaştığı toplumlara gönderilişlerinin ve bu uğurda ortaya koydukları mücadelelerin tarihidir. Modern dünyanın insanı ciddi bir ahlak problemi ile karşı karşıyadır. Ülkelerin bütçelerinin en büyük kısmı savunma harcamalarına ayrılmakta ve modern ilim başta nükleer, kimyasal ve biyolojik silahları üretecek ilim adamlarını kutlamakta ve her türlü imkan onların ayaklarının altına serilmektedir. Bu

bilim insanları ise mucidi oldukları bu kitlesel imha silahlarının hangi amaçla kullanılacağını çok iyi bilmelerine rağmen, kullanımı neticesinde gerçekleşecek kitlesel katliamlardan kendilerinin sorumlu olmayacağını iddia edecek kadar ahlaki açıdan bir tezat yaşamaktadırlar. Bu düşüncüyü oluşturan yegane saik ise bilim ahlakının dini değerlerden soyutlanarak pozitivist ve pragmatist bir yapıya büründürülmesinden başka bir şey değildir.

İbni Hazm (el-Ahlu ve’s-Siyer fî Mudâvati’n-Nefs adlı eserinde) der ki: “Akıllı kimse; yırtıcıların, hayvanların veya cemadın kendisinden daha üstün olduğu vasıflara sevinmez. Akıllı kimse ancak Allah’ın kendisini yırtıcılardan, hayvanlardan veya cemadattan ayırt ettiği değerli vasıflarda önde oluşuna sevinir. Dolayısıyla her kim, Allah için kullanması gereken yerin dışında kullandığı cesaretiyle seviniyorsa bilsin ki kaplan ondan daha atılgan; aslan, kurt ve fil ondan daha cesurdur. Her kim, bedeninin kuvvetiyle seviniyorsa bilsin ki katır, öküz, boğa ve fil beden ondan daha güçlüdür. Her kim, ağırlıklara dayanıklılığıyla seviniyorsa bilsin ki eşek ondan daha dayanıklıdır. Her kim, hızlı koşuşuyla seviniyorsa bilsin ki köpek ve tavşan ondan daha süratlidir. Her kim, sesinin güzelliğiyle seviniyorsa bilsin ki birçok kuş ondan daha güzel seslidir. Birçok çalgı aletinin sesi de onunkinden daha çok haz vericidir. Hayvanların daha önde olduğu bu vasıflar hususunda övünmenin ve sevinmenin ne anlamı var ki? Ama kimin ahlaki vasıfları üstün, ilmi geniş, ameli güzel olursa işte sevinen buna sevinir; çünkü onu bu vasıflarında ancak melekler ve hayırdan öncü olan insanlar geçebilir.”

“Allah’ım! Kendimi sana teslim ettim. İşimi sana havale ettim. Azabından korkup, sevabını umup sırtımı sana dayadım. Sen’den (azabından) korunmanın ve güvende olmanın tek yolu, ancak sana (rahmetine) sığınmaktır. İndirdiğin kitabına ve gönderdiğin Nebi’ye inandım. Beni öldürürsen (bozulmamış) fitrat üzere öldür. Bu kelimeleri son sözlerim eyle.” (Buhari, Deavat, 6.) Vesselam.

Fıtrat – Ahlak İlişkisi ve İnsani Değerler

Yaratılışla ahlak iç içedir. Ahlak, öncelikle yaratılışla insan fıtratına yerleştirilmiş ve nesilden nesile aktarılagelen inançların, toplum içerisinde oluşmuş örf ve adetlerin, değer yargılarının, normların ve kuralların oluşturduğu sistem bütünüdür.

Fıtrat nedir, ahlak nedir, bunların arasında nasıl bir ilişki vardır? Birbirinden bağımsız mıdır, ilişkili midir? Fıtratın ve ahlakın kaynağı ve dayanağı nedir? Fıtratı ve ahlakı belirleyen şeyler inançlar, kültürler, gelenekler, örfler midir? Ahlakın iyisi kötüsü olur mu? İyi kötü kime ve neye göre? Ödül ve ceza ahlakı etkiler mi? Hesap verilebilirlik ahlakı nasıl etkiler? Ahlak sadece bu dünyayı mı yoksa ahireti de mi kapsar?

Ahlak, insan ilişkilerinde iyi, kötü, doğru, yanlış olarak adlandırığımız değer yargılarını ifade eder. Ahlak kelimesinin etimolojik kökeni Arapça "hulk" ; Yunanca "ethos", İngilizce (ethics) ve Latince "mos" kelimelerine dayanır. Yine İngilizce de ahlak kavramını ifade etmek üzere kullanılan "morality" kelimesi Latince "mos" kelimesinden türetilmiştir. Arapça "hulk", "huy" anlamına gelmektedir. Arapça "ahlak-ı hamide" ve "ahlak-ı hasene" iyi ahlak; "ahlak-ı zemime" ve "ahlak-ı seyyie" ise kötü ahlak anlamlarına gelmektedir. Ahlak, insanın kendisi dâhil, varlıkla ve insanlarla ilişkilerin de nasıl davranması ya da davranmaması gerektiğini gösteren değer yargıları bütünüdür. İnsanın Allah, toplum ve tabiatla ilişkilerini belirleyen değerler manzumesidir. Toplumsal davranış biçim ve kuralları yanında alışkanlık, huy-lar, karakter ve mizaç özelliklerine de ahlak denir.

Yaratma manasındaki halaga ile hulk kelimelerinin kökeni ortaktır. Yani yaratılışla ahlak iç içedir. *Ahlak*,

öncelikle yaratılışla insan fıtratına yerleştirilmiş ve nesilden nesile aktarılagelen inançların, toplum içerisinde oluşmuş örf ve adetlerin, değer yargılarının, normların ve kuralların oluşturduğu sistem bütünüdür. Bu sistem bütünü; bir bireyin, bir grubun ya da tüm toplumun doğru ve yanlış davranışlarını belirler ve yönlendirir. Ahlakın konuları • İyi ve kötü • Doğru ve yanlış • İnsanın yapması ve yapmaması gereken davranış ve eylemlerini tespit eder. İnsanların nizamla huzur ve barış içinde yaşama ilkelerini belirler.

İslâm'da ahlakın asıl kaynağı Kur'an ve onun ışığında oluşan sünnettir. Nitekim Hz. Âişe bir soru münasebetiyle Hz. Peygamber'in ahlakının Kur'an ahlakı olduğunu belirtmiştir. (Müslim, "Salâtü'l-müsâfirîn", 139). İslam bizi Kur'an-fıtrat-ahlak ilişkisi bağlamında "Kur'an'ın insanı" yani "Allah'ın dininin dindarı" olmaya taşır veya sevk eder. Çünkü din fıtratıdır. Din ahlakıdır. ***Fıtrat; "Allah'ın yarattıklarında gözettiği düzen" olarak da tanımlanmıştır.*** Ve bu bağlamda İslâm hukukunun genel amacının insan fıtratını koruma ve bozulan yanlarını düzeltme olduğunu vurgulamıştır.

Ahlak (huluk), kişinin kök salmış içsel derinliğini yansıtan bir mekanizmadır. Kişinin eylemleri, düşünmesine gerek kalmadan, rastgele, gayet kolay ve doğal bir şekilde bu mekanizmadan dışarı taşar. Eğer bu mekanizmadan aklen ve dinen güzel sayılan eylemler meydana geliyorsa

ona güzel ahlak denir.

Fıtrat ve ahlak birlikteliği içinde şu kavramlar; Birr, takvâ, hidâyet, sırât-ı müstakim, sıdk, amel-i sâlih, hayır, mâruf, ihsan, hasene ve istikamet gibi **iyi ahlâklılık**; ism, dalâl, fahşâ, münker, bağy, seyyie, hevâ, israf, fık, fücûr, hatîe, zulüm gibi **kötü ahlâklılık** olarak ifade edilir. Kişi iradesi ve tercihini olumlu yöne kullanırsa İYİ, olumsuz yönde kullanırsa **KÖTÜ** bir kişi olur. İyi ve Kötü dayanağını kişilerden değil İlâhi bir güçten almalıdır. Yoksa insanlar yasaları oluştururken kendi lehlerine yontarlar. Yasa tarafsız ve adil olmalıdır.

Kur'an insan hayatını anlamlandıran vahiy mahsulü ilâhi kitaptır. Rum Suresi 30. "Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü **dine** çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı **fıtrata** sınıksız tutun. **Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler.**" Bu ayette fıtrat kavramı ile insanın anlam arayışı arasında direk ilişki vardır. İnsan yaratılış hikmeti gereği Kur'anî ilkelere göre hareket etmelidir. Çünkü ödül ve ceza o ilkelere göre olacaktır. İnsanı yöneten değerlerin vahiy temelli olması hayatına verdiği anlamın fıtrî (Yaratılışına uygun) olduğunu gösterir. Kur'an bize Oku-Düşün-Anla-Yaş temel sorumluluğu verir.

Kur'an, fıtraten hayatın tümünü kuşatan temel ve belirleyici bir rehberdir. Kur'an, insana halife emaneti yüklemiştir. İnsan, dünyadaki bütün

Günümüz Müslümanı, Kur'an'ı düşünce, bilgi ve medeniyet merkezinin tam ortasına yerleştirmesi gerekir. Çünkü vahiy "Kainatın ve bio-psişik bir yapıya sahip olan insanın kısaca hayatın tüm özelliklerini kapsayan oldukça kompleks ve kapsamlı bir yazılımdır. Çünkü yarattığını en iyi bilen Yaratandır.

nimetlerin hizmetine sunulduğu yaratılmışların en üstünü olan varlıktır. Yaratılış aşamasında Tin suresi 95/4: "Muhakkak biz insanı en güzel kıvamda (biçimde) yarattık" şeklinde, uygulamada ise "Allah ve resulü bir şeye hükmedince, artık mümin erkek ve kadınlara işlerinde bir seçme hakkı kalmaz. Her kim Allah ve resulüne isyan ederse apaçık bir sapıklığa düşmüş olur" (Ahzâb 33/36). Buyrulmaktadır. Varlığımız da hayatımız da Yaratıcıya endeksli olmak zorundadır.

Bilme, akletme, irade, konuşma gibi nitelik ve yeteneklere sahip olması bakımından yaratılmışlar arasında Tanrı'ya en yakın varlık insandır. Allah insanı topraktan yaratmış ve kendi ruhundan üfleyerek ona hayat vermiştir. (Secde 32/9); daha sonra meleklerden insana secde etmesini istemiş ve bütün melekler insana secde etmiştir (Hacc 22/5). Allah ruhundan üfleyerek şereflendirdiği insanı yeryüzünde kendisine halife kılmıştır. (Bakara 2/30). Tanrı ezelde bütün Âdemoğullarına, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sormuş, onlar da "Evet tabii ki öylesin." diyerek cevap vermişlerdir (A'raf, 7/172). Dolayısıyla, şahadet aleminde bu dünyada var olmadan önce Allah ezelde bütün insanlarla sözleşme (misâk-elest bezmi) yapmıştır. Buna göre, insanın varlığının derinliğinde, Tanrıya inanma ve itaat etme eğilimi yerleşiktir; her insan, ilk yaratılıştaki kendi özüne (fıtrat) yerleştirilmiş olan Allahı bilme ve tanıma imkânı ile dünyaya gelir. İşte insanoğlu fıtratını baskılamadan yani nefis, aile, çevre, arkadaş, toplum ve tarihin etkisinde kalmadan hür olarak hareket etse hep doğruyu bulacaktır.

Hayatta dinin ne şekilde ona rehberlik edebileceği konularında Kur'an-fıtrat ilişkisi ona yol gösterecektir. İlk gelen vahyin okumayı ilmi emretmesi Kur'an'ın muhataplarını bu mevzuda düşünmeye

teşvik etmektedir. Dinin tek sahibi yüce Allah'tır. Her türlü tasarruf hakkı O'nundur. İnsana düşen yalnızca O'na kul olmaktır. Bu ise dinde sadece hüküm koyucunun O olduğunu kabul etmekle olur. Kainattaki tüm işleyiş Allah'ın koyduğu ölçü ile nizam iledir. Her şeyin Allah'ın düzeyine teslim olması O'na itaat anlamına gelir. Rum 30.ayette; Dine, Fıtrata, Sünnetullah'a yönelmeye davet ediliyor. Bilenlere. Kalpleri tatmin eden şey ise Allah'ın yaratılış ölçülerine göre yaşamak azmi ve kararlılığıdır.

Günümüz Müslümanı, Kur'an'ı düşünce, bilgi ve medeniyet merkezinin tam ortasına yerleştirmesi gerekir. Çünkü vahiy "Kainatın ve bio-psişik bir yapıya sahip olan insanın kısaca hayatın tüm özelliklerini kapsayan oldukça kompleks ve kapsamlı bir yazılımdır. Çünkü yarattığını en iyi bilen Yaratandır.

Fıtrat; insanın fiziksel (beşeri), ruhsal (manevi) yapısı ile zihinsel kabiliyetlerini temsil eder. Bunlar insanın eylem duygu ve düşünce dünyasına ışık tutar. Fıtrat insanın varlık koşulları olup, insanın doğuştan sahip olduğu insan olmanın halleridir. Rasûlullah (s.a.v): "Her doğan fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsi yapar.." hadisi şerifiyle insanın doğduğu ilk haline -doğasına- ve sonradan müdahale sonucu değişimine işaret etmiştir. Bu değişim aile, kreş, okul, arkadaş, akran, çevre ve bireyin yaşadığı toplumun kültürü ile yakından ilgilidir. İslam'ın fıtrat dini olması, bu dinin insanın özülle uyum içinde olduğu anlamına gelir. Bu nedenle, İslam'ın getirdiği hükümler, insanî bir medeniyet inşasında ihtiyaç duyulan ne varsa hepsini karşıladığından, İslam'ın insan fıtratına aykırı hükümleri kapsamaması düşünülemez.

İnsan, fıtrî kabiliyetlerini, eylemlerini yöneten değerlerle birlikte geliştirir. İnsan davranışlarına yön ve

ren değerlere ne kadar bağlı olursa yaratılışına o kadar sadık kalır. Fıtrî kabiliyetlerini olabildiğince çok gerçekleştirerek insan kalmayı başarır. Bu değerler kalbi besleyen damarlara benzetilebilir. Bu damarlarda tıkanma olduğu zaman kalp krizi, değerlerde bir sorun olduğunda ise kimlik, kültür ve kişilik krizi ortaya çıkar. Bu tür krizlerin bireylerin inanç ve din-darlık biçimlerinde önemli etkileri vardır.

"İman edip de salih amel işleyenler var ya, biz onları mutlaka salihler (iyiler) arasına sokacağız." (Ankebüt: 9) Bu bağlamda iman edip dünya ve ahiret için faydalı işler yapanlar toplumun en hayırlı kimseleridir. İyiliği emretmek kötülükten men etmek **ahlâki** sorumluluk bakımından fıtrata uygun salih amel ve vazgeçilmez dini bir değerdir. Bu duruma ulaşmak insanın tam bir teslimiyet içinde fıtrî kabiliyetine uygun eylemlerde bulunabilmesi hayatının her alanında vahyi öncelmesi sayesinde olacaktır. Bu durum **güzel ahlaktır**. Yaratıcının istediği ve razı olacağı ahlaktır.

Bunun için birey sahip olduğu fıtrî kabiliyeti ölçüsünde eylemlerini ahlâkî alanda düzenlerken hayatı anlamlandırmada referans alacağı örnek ve önder kişilere ihtiyaç duyar. Bunlar üstün **ahlâkî erdem** ve duyarlılıkla donanmış seçkin kişiler olan peygamberlerdir. İnsanlar iyi kulluğun değişmez ölçülerini Allah'ın elçilerinden öğrenmişlerdir. Yüce Allah kullarına verdiği değer bir sonucu olarak onları doğru yola iletmek için insanlık tarihi boyunca her topluma kendi aralarından peygamberler göndermiştir. Peygamberlerin asıl görevi Yaratanın iradesi ve isteğinin yaratılmış tüm mevcudat için ne yönde nasıl davranılması gerektiğini bizden biri olarak örnekliğiyle göstermek içindir. Biz insanlara da düşen elçilerin, örnekliğini kendimize örnek edinmemiz ve böylece güzel bir ahlaki hayat tarzı olarak benimsememiz gerekmektedir. Bu örneklik fıtrat-ahlak bütünlüğünü oluşturmaktadır.

Allah'ın her ümmete peygamber göndermesi O'nun Adil olduğunu gösterir. O bu sıfatı gereği insanları doğru inanç ve erdemli yaşayış konusunda uyarmıştır. Enbiya 107: "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." Kalem 4.:

“Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin. “ gibi bu ve benzeri ayetlerde tüm Rasûller alemlere rahmet olarak, Allahı birleme ve onun razı olacağı bir hayatın nasıl yaşanacağı ile ilgili örnek olarak gönderilmiştir. Ahlâkı Kur’an olan Peygamberimiz de yüce ahlaki tamamlamak, taçlandırmak üzere gönderilmiştir.

İnsan dünyaya **yüksek değerlere** sahip yani iyi olarak gelir. Bunlar keşfedilmiş değerlerdir: İnanmak, sevmek, sözde ve eylemde doğruluk, çalışkanlık, masumluk, dürüstlük, insafılık, dostluk, vefa, güven, saygı, iyilikseverlik, vb. İnsanlar yüksek ahlâki değerlerin hakim olduğu toplumlarda bu değerler sayesinde diğer tüm varlıklarla birlikte huzur içinde yaşarlar.

İnsanın ilgi ve çıkarlarına yönelik değerlerine **araç değerler** denir. Her türlü maddi manevi kazancı ifade eden teknik değerlerdir. Çıkar, fayda, kuşku, çekememezlik, hasetlik, hoşlanmak, hoşlanmamak vs. gibi olumsuz istenmeyen huylar da doğuştan var olan değerlerdir. Araç değerler insan hayatında önemli yer tutar. İnsan yaşarken bazen araç değerler yüksek değerlere müdahil olabilir; yüksek değerleri yok sayabilir. Araç amaca dönüşürse bunun sonucu değerler birbirinin yerine geçer, bu da ötekileşme bencilleşme ve sekülerleşme demektir. İnsanlar arasındaki çekişmeler, kavgalar, hesaplaşmalar ve rekabet, araç değerler sebebiyle yaşanır. Burada iradesiyle doğru tercih yapmak durumundadır. Yoksa kimlik ve kişilik çatışması oluşur. Güzel ahlakın temsilcileri olan Rasulleri örnek alanlar doğru güzel yolda, güzel ahlâklı, aksi durumda olanlar ise kötü ahlâklı olarak değerlendirilir.

Fitratın kaynağı da ahlakın kaynağı da aynı yerdur. Allah kaynaklı vahiy merkezli peygamber odaklıdır. Yoksa bugün İslam dışı toplumlarda akıl merkezli seküler ve maddeci bir anlayışla bölgesel kültürlerin veya güç odaklarının belirleyip toplumlara dayattığı bir ahlak! Etik veya moral olarak insanlığın karşısına çıkmaktadır. Biri İlahî diğeri ise beşerî dir.

Alışılan değerler toplumdan topluma bugünden yarına kültürden kültüre değişebilir. İnsan bu değerlerden birini esas alarak yapıp-etmelerine anlam katar. İnsan iradesiyle bu değerleri hayatında önem sırasına göre düzenler. Kendi hedefine uygun

eylemi anlamlı ve değerli bulur. İnsanın bir arayış içerisinde reel durumlara bir anlam verme çabası insanın fitrî bir özelliğidir. İnsanın hareket ve yapıp-etmelerinde sahip olduğu bu fitrî yetenekleri vardır. Bu yeteneklerini olumlu veya olumsuz yönde kullanmasına göre karşılık görecektir. Sorumluluk, yükümlülük, adalet, ahlakilik, iyiniyetlilik vs. gibi tüm yetenekler doğru yönde kullanılırsa anlamlı yanlış istikamette kullanılırsa anlamsız olur.

Elmalılı’ya göre herkes sahip olduğu fitrî gücün ilk halinden itibaren, sona ereceği zamana kadar geçecek zaman dilimindeki seçiminden, kötü veya iyi kullanımından sorumludur. Allah’a takvalı olan, saygı duyan kimse sorumluluklarının farkında olur.

“Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsinin arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.” (Nâzi’ât, 79/40-41) buyrulmuştur. Kur’an ahlâkı ile fitrat arasındaki ilişkiyi gösteren bu âyette insanın dünyada yaptıklarından ahirette hesaba çekileceğini düşünmesi istenilmiştir. Kişinin nefsinin kötü arzu ve heveslerin tuzağına düşmekten koruması karşılığında büyük bir mükâfata kavuşacağı ifade edilmiştir.

Ahlâk fitrat uyumu, suyun doğal mecrasında akıp gitmesine benzer, suya dışardan bir müdahale olmazsa su yolunu bulup kolaylıkla hedefine ulaşır. Aynı şekilde fitrata müdahale edilmediğinde insan haktan ayrılmaz bunun aksi olursa insan fitrat-tan uzaklaşır hedefine ulaşamaz. İnsanın fitratında var olan özgür irade, ruh ve akıl gibi unsurlar onun eylemlerini ahlâki bakımdan denetlenebilir kılar. Böylece Allah’a itaat etmek konusunda bireyde takva üzere yaşama bilinci gelişir. Davranışlarında Allah’a itaati merkeze alan mü’min birey, ahlâki gayretle ödev ve yükümlülüklerini yerine getirir. Sabır ve metanetle inancından taviz vermeden salih amel işlediğinde muhakkak Allah’tan yardım görür.

Fitri Ahlaki güzelliklere bazı örnekler: Tek İlah ve Rab olarak Allahı tanımak, Ana babaya saygılı olmak, zina etmemek, yalan söylememek, emanete riayet etmek, dürüst, adil, güler yüzlü, affedici, saygılı ve sevgili, hoşgörülü, anlayışlı olmak, iyiliği başa kakmamak, kendi için istediğini başkası içinde istemek, hüsnü-zan

da bulunmak, işini eksiksiz ve kusursuz yapmak vs. gibi hasletler.

“Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülüğten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsinin arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır. (Şems: 7,8,9,10). Bu ayetlerde Allah insan nefsinin fücûrünü da takvâsını da ilham etmiş, yani ona iyilik ve kötülüğün kaynakları olan kabiliyetleri birlikte vermiştir. İmtihan dünyası irade ve tercih Dolayısıyla nefsinin temiz tutan kurtuluşa ermiş, onu kirleten se hüsrana uğramıştır.

Fitrat-ahlak birlikteliği var olanla olması gerekenin, mana ile madde-nin, ruh ile beden bir olması, birlikte olması, bütünleşerek yek vücud olması halidir. Bu durum bizi öldürmeye gelenin bizde dirilmesi için uygun ortamın sunulması hali, İslâmla hemhal olma âdab durumudur. Öyle ki manası bu kişi fitraten ve ahlâken mü’minidir bundan kimseye zarar gelmez, her durum ve her haliyle huzur toplumu böyle kişilerin bir araya gelmesi ile oluşur güvencesini verebilmektir.

Faydalı iş ve davranışlar kulun Allah katındaki konumunu belirleyen amelleridir. Güzel davranışlarda bulunmak demek müminin, yapboz’un parçalarının her birini doğru zaman doğru mekân ve güzel eylem ile bir araya getirerek tamamlaması gibidir.

İnsanoğlunun yapması gereken önce ben kimim nereden geldim niçin geldim nereye gidiyorum sorularının cevabını bulmaktır. Akabinde neyi ne zaman ve nasıl yapacağım sorularını anlayıp gereğini yapmaktır. O zaman kişi fitrat-ahlak saflığı, yalınlığı ve hür iradesi ön yargısız hareket ederse, onu doğruya güzele ve de dünya ve ahiret kurtuluşuna götürecektir.

YAREN MEKTUPLARI

Hüsn-i Ahlak'ına Gıpta ve Hasret ile

"Yangın vaaarr! Ey Akl-ı Selim sâhibi insanlâr, yangın vaaarr! Alev alev yanyor evler, caddeler, sokaklâr!

Düşüncesiz, idraksiz ve umarsız kakhahalar atarak dolaşüyor ortalıkta ruhlarını alev sarmış insanlâr!

Âdeta daha çılgınca yanabilmek için ateş alıp, ateş vererek yapıyor birbirlerine izzetler(!), ikramlâr(!)...

Yo, yo! Telaşlanma öyle; Çıldırma-dım sevgili yarenim! Paranoypadan da değil çılgınlığım. Hele ham hayal hiç değil!

Eğer benim bunları yazarken hangi Halet-i Ruhiye içerisinde çırpındığımı anlayabilseydin öyle düşünmezdin!

Dilersen, bir an dön ve evine bak; Akşamdan akşama uğradığın bir barınak gibi değil de, sorumluluk alanın olan bir mekâna bakar gibi, üzerlerine titreyerek ateşten koruman gereken emanetlerin (Bak. Tahrîm:6) yaşadığı yuvan gibi bakıver!

Neredeyse her canın birbiriyle mecburiyetten ilişki kurduğu, derin bir ruh gurbetinde kıvranıırken mutluluk maskeleriyle dolaştığı, ruhları huzur duyacağı bir sıla özlemiyle yanarken vücutlarının avuntulu tatminler kuşandığı evine!

İstersen eşinin seyrettiği dizilere, kadın programlarına, meşgalelerine ibret ve idrak gözüyle bir bakıver sevgili dostum!

Dünya/okul sınavlarına hazırlanması için ebediyet yurdu inanç ve sınavlarını hep öteleyerek ruhsuz bir makine haline getirdiğin, anne, baba hatırı nedir bilmeyen, her fırsatta özellikle de kendisini doğuran, emziren, temizleyen, üzerine titreyerek büyüten, öf bile dememesi gereken (Bak. İsrâ:23) annesine bağırıp çağırma-yı marifet bilen ciğerpâreyin ev içerisinde kurtarılmış bir bölge gibi işaretleyerek dokunulmaz kıldığı odasına gir, eğer girebilirsen. Duvarındaki resimlere, okuduğu kitaplara, seyrettiği filmlere, sen odasında sanırken elindeki telefon ya da bilgisayarından dünyaya açılan kapıdan çıkıp hangi batakhanelerde dolaştığına, iblis ve uşaklarının tezgâhlarında kendisini nasıl yağmalattığına bir bakıver olur mu?!

Kastım seni bunaltmak, çaresizlikler içerisinde derin oflar çektiğini seyretmek değildi inan ki sevgili yârenim. Ama ne var ki haklısın. Çünkü Akl-ı Selim sahibi kim olsa aynı şekilde huzursuz olurdu gördüklerinden.

"İstersen bir süreliğine de olsa uzaklaş baskı dışında sözünün pek de itibar görmediği o ortamdan, birazcık da olsa nefes alabilmek için sokağa at kendini, mahallen ya da semtindeki sokaklara dal, çarşısı, pazarı dolaş, kafanı dağıt." Diyeceğim de!

Neyse olsun; "Çivi çiviye sökermiş" derler, belki de şahit olarak dert edineceğin yeni şeyler devân olur kim bilir!

Haydi, sevgili yârenim, al yüreğini ve çık dışarıya; En kıyı mahalleden merkeze doğru ibret gözüyle temâşâ et cin cins, çeşit çeşit insan tablolarını; Yatağından fırlamışçasına, vücudunun en mahrem yerlerini arsızca ve cömertliğin doruğunda sergileyerek teşhircilik yapan, dahası erkek arkadaş(!) larıyla uluorta sarmaş dolaş dolaşan yeni yetme neslimizi izle.

Güya, Allah(cc)'ın tesettür emrine uyuyormuş gibi giyinen ama darlık, şeffaflık, albenili renk ya da modellerden oluşan kıskırtıcı tercihleri ile dikkatleri üzerlerinde toplayan kızlarımızı. Bu da yetmiyormuş gibi ağzında sakız, elinde sigara, şen kakhahalar vs. gibi lâuballi bir şekilde dolaşarak İslam ahlakına sahip bir hanımefendiye yakışmayacak davranışlarıyla temsil ettiklerini zannettikleri İslam'a en büyük hakaret ve ihaneti yapan "Nene hatun ve Kara Fatma"ların torunlarını izle!

Dur, daha bitmedi tavsiyelerim; Evde kocasından bile esirgediği güzelliklerini, fiziki ziynetlerini nasıl da maharetle vitrine çıkardıklarına da şahit ol orta yaşlı fâni hûri(!)lerin. Tabi ki sevgili eşin de aynı sinsi fısıltılarla savrulmamışsa, şükrederek.

Ha, bir de yolun sonuna yaklaşmış olmasına rağmen hiçbir manevi sorumluluk, haz ve huzur ihtiyacı hissedemeyen bu nasipsizlikten dolayı ruhunun nasıl kıvrandığının farkına bile varamamışları; Canlılığını, çekiciliğini kaybetmiş hatta tedavülde kalmış

vücut ziynetlerini bir genç kız hevesiyle sergileyerek ortalıkta dolaşanları da seyre dal ibret gözüyle!

Sonra biraz daha ibret için Pazar yerlerine uğra; Tezgâhların önüne dizilmiş albenisi yüksek meyvelerin arkasına boca edilmiş döküntülerin hiç vicdanı sızlamadan nasıl bir maharetle atıldığını seyret poşetin içine kaşla göz arasında!

Ve daha nicelerini, üstadın "Bir kurtlu peynir gibi ortasından kestiğim ve buyrun maktan derya derya işte evim..." diye şiirleştirdiği hezeyanları ve benzeri nice yüz kızartıcı tabloları seyret diyeceğim ama bu kadarı yeter sanırım sevgili yârenim.

Tüm bunları en vasatından da olsa insani değerler, imani hakikatler ve ahlaki meziyetler çerçevesinde ibret ve idrak gözüyle seyredirirsen eğer, sen de göreceksin benim gördüğüm aynı dehşet verici tabloları. Ve sen de ecdadın can vererek emanet bıraktığı bir İslam yurdunda bu gidişin hiç de hayra alamet olmadığını hissederek atacaksın aynı canhıraş çılgınları!

İnsanlığın çivisi çıkmış âdeta be yârenim! Hiçbir şeyin ahlakı kalmamış; Ne kulluk ahlakı, ne dostluk ve kardeşlik ahlakı, ne sohbet ve muhabbet, ne yönetim ve tebâ, ne siyaset, ne ticaret, ne çarşı, Pazar, ne iş, ne eş, ne de aile ahlakı! Şirazesini kayıp gitmiş sanki her şeyin. Tüm erdemler büyük bir heyelan halinde kayıp gitmektedir insanlığın ellerinden.

Köksüz ve ilkesiz bir akışın içinde doludizgin bir belirsizliğin karanlık dehlizlerine doğru savrulup gitmektedir neslimiz.

Ahlak ve namus kavramlarını duy-mak rahatsız ve huzursuz ediyor, kulluklarını tırmalıyor sanki gençliğini.

Bütün değer ve sorumluluklarından sıyrılmak pahasına da olsa "ben" ya da "birey" olma, dahası "özgür" bir başka açıdan "müstağni" olma hevesi tersyüz ediyor tüm inanç, kültür ve gelenek dengelerimizi. Üretmeden tüketmek, günöbirlik ve arzulara göre yaşamak çılgınlığı ülkemizin hatta insanlığın istikbalini tehdit ediyor düşüncesiz ve

hoayat bir şekilde.

Önce nefsimizden başlayarak aile, mahalle, şehir, ülke ve evrensel olarak yeni bir inanç ve ahlak seferberliği başlatmanın, ateşe uçan kelekler gibi zelil bir şekilde yok oluşa doğru koşan nefsimize, neslimize ve hatta tüm insanlığa sahip çıkmanın vakti geldi de geçiyor bile sevgili dostum. Yoksa gerçekten çok geç kalmış olacağız millet hatta insanlık olarak!..”

Hasbünallâh! Lâ havle velâ guvvete illâ billâh!

Sevgili yârenim, Tevhid-i bir iman, fitraten var olan ve kokuşturulmamış insani farkındalığa sahip bir yüreğin harekete geçirdiğine inandığım sancılarla kıvranan mektubunu başım ellerimin arasında kaç kez okudum bilmiyorum.

Kaç kez sorguladım kendimi “Bütün bunların oluşmasında sorumluluklarının bilincinde olması gereken bir Müslüman, bir eş ve baba olarak benim de ihmalem ve katkı var mı?” diye. İnan kaçınılmaz bir gerçek olan hesap gününe dair endişelerim depreşti ve derinleşti. Yüreğimiz aynı kaygıların şaşkınlığını biliyor musun?

Öncelikle “ama” siz, “fakat” siz, iman, vicdan ve sorumluluk duyguları içerisinde izzetli sancılarla kıvrandığına inandığım nadide yüreğini ve bu sancılarla uykuları kaçan tüm canları gıpta ve muhabbet duygularıyla selamlıyorum.

Bil ki; Bu değerli dostnâmen kapitalist, materyalist, emperyalist vb. tüm sömürü ve ifsat odaklarının hayalperest, zevkperest, menfaatperest bir hayat anlayışını ısıltılı ve albenili ambajlar içerisinde sunarak adeta efsunlu muhibbanları kıldıkları nefsimiz, neslimiz ve insanlık ile daha samimi iletişim ağları kurmamızın gereğini bir kez daha idrak ettirdi bana. Onları da kendimizi de kaçınılmaz gibi gözükenden derin eyvah ve keşkellerin kucağından çekip almak için gayret göstermemizin İnanç ve insani değerlerimiz bakımından elzem olduğunu bir kez daha hatırlattı sevgili yarenim, minnettarım sana.

“İyi ama nasıl”? Dediğini duyar gibi oluyorum. İnsanın tercihlerinin efendisi ya da kölesi olduğu bir âlemde çok önemli bir soru bu. Bu itibarla bir Müslüman olarak tabi ki; “Yüce Mevla’nın İnsanlığa en güzel ahlak (Bak. Kalem:4) ile aynı zamanda kendisine uyulmaya, örnek alınmaya en layık Nümüne-i İmtisal (Bak. Ahzab:21) olarak yetiştirmiş olduğu elçinin ahlakıyla.

Tabi ki; Aişe validemiz (R.Anh)’a “Rasulullah(sav) efendimizin ahlakı nedir ey Mü’minlerin annesi?” Diye sorulduğunda, “O’nun ahlakı Kur’andır, siz hiç Kur’an okumuyor musunuz?” diye tarif edilen ahlak ile

Tabi ki; Kendisinin de bizzat “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim” buyurduğu o kutlu ahlakın sahibi olan Hz. Muhammed Mustafa(-sav) efendimizin hayatını ziynetlendiren, sözlerin en güzeli olan Kur’an (Bak. Zümer:23) ahlakı ile

Tabi ki; Her doğan çocuğun ruh iklimine ilahi bir irade ve hikmetle nakış nakış dokunmuş olan fitrat ahlakının da yer aldığı Kur’an’a, onun ete, kemiğe, idrak ve inanca bürünerek hayat bulmuş hali olan ve “Eğer Allah(cc)’ı seviyorsanız bana uyun ki Allah(cc)da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın (Bak. Âl-i İmra:31) buyuran Resul(as)’ın Sünnetine tutunarak” diyeceğim.

Sevgili yarenim, eğer, “fitrat ile ahlak arasında nasıl bir ilişki vardır ki?” diye düşünecek olursan, bil ki; İslam kültür değerleri içerisinde referansını Kur’an ve Sünnetten alan bir kavramdır fitrat. Bu kavram öncelikle yaratılışın özü olan Tevhid akidesini, bu akideyle değer ve anlam kazanan ortak ilkeleri ifade eder. Bununla birlikte âlemi’nin yaratılış kodları, özellikleri ve her bir varlığın fizik ve metafizik alanındaki özel yetenek ve değerlerini, yaşamına yön verecek ve onda bir düşünce ve davranış ahlakı oluşturacak şekilde fiziki ya da ruhi varlıklarında yer alan cevheri de ifade eder.

Fitrata nakşedilmiş bu cevher öyle bir cevherdir ki sevgili yârenim; Gökler, yer ve bunların arasında, cümle varlık ve yokluk âleminde ne yaptıklarını bilmeyen, Lisan-ı Halleriyle Allah’ı hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, (Bak. İsra:44-Nûr:41))

Fiziki fitrattaki Tevhid yani bütün organların her durumda yaratılış hikmetlerine ve görevlerine uyumlu davrandıkları, hatta inkâr eden münkirin dilinin dâhi haşa “Allah yoktur” sözünü söylerken bile ilahi iradenin kendisine ilham etmiş olduğu şekilde hareket ederek bir anlamda Tevhid-i teslimiyeti gerçekleştirmiş olduğu söz konusudur.

Aynı şekilde, melekût ve cin âleminin dışında insana özel olarak Ruhi Fitratta da Tevhid vardır. Bu da; “Hani Rabbin (Ruhlar âleminde) Âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şahit tutarak: “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” demişti. (onlar da) evet (sen bizim Rabbimizsin) Şahit olduk.” (Bak. A’raf:172) demişlerdi ya, işte o kutlu sözleşmede yer alan misak ile akd edilmiştir ve ruhlar bu misakı bozacak her inanç ve davranıştan üzüntü duyarak azap çeker.

İnsan soyunun dünya hayatı boyunca “Dinde zorlama yoktur, Hak batıldan ayrılmıştır.” (Bak. Bakara:256) ve “Biz her insanın amellerini/sevabını ve günahını boynuna doladık...” (Bak, İsra:13)

“dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin...” (Bak. Kehf:29) hükümlerinin işleyebilmesi için özgür iradesi gereğince dilediğini tercih edebileceği şekilde Ruhi Fitrat üzerine takva, fücür, (Bak, Şems:8) şehvet, adalet, merhamet, muhabbet, sadakat, (Bak. Rum:21) hakkaniyet ve benzeri her şey adeta kodlanarak kendisi olgunlaştıkça kullanıma elverişli hale gelecek şekilde teslim edilmiştir. Bu kullanım aşamalarında kendisine ve ilişkide bulunacağı diğer varlıklara zarar verecek yanlışlara düşmemesi için de doğruyu yanlıştan, iyiyi kötünden yani Hak olanı bâtıl olandan ayırt edecek bilgiler ve refleksler yani kontrol mekanizmaları (Bak. Enfâl:29) da yerleştirmiştir aynı programa yüce Allah.

Bu itibarla ahlak, birey ve toplumlar arasında yaşanılabilen ve benimsenmiş, inanılmış olan kadim değerler ölçeğinde “Güzel ahlak” ya da “kötü ahlak” sayılan bir değerler ve davranışlar manzumesidir. Bu değerler gerek doğuştan fitri olarak genlerine işlenmiş ortak insani ilkeler ve gerekse inanç ve yönelişlerle uyumlu olarak elde edilen bilginin akıl ve mantık ile benimsenmesi ile sonradan kazanılan birtakım tutum ve davranışlara dönüşür.

Mesajlarına “Ey insanlar!” hitabıyla başlayan İslam dini evrensel mesaj olma iddiası gereği bizatihi hayata anlam katan ve ortaya koyduğu disiplinlerle insan hayatını inşa ederek bir huzur kaynağı haline getirmek suretiyle değerli kılan bir disiplindir.

Aynı zamanda İslam dini inanç ve ibadet ilkeleri bakımından da insan fitratına uyumlu olan bir dindir ve bu dinin öğretisiyle insanlığa sunulan değerler inanç, ibadet, ahlak ve muamele gibi kategorilere ayrılmıştır.

Bilgi öğrenimi disiplini bakımında böyle bir ayırıştırma yapılmış olsa bile “inanç, ahlak ve muamele değerlerinin uygulanması hali de birer ibadet olduğu gibi, yapılan ibadetler de bir teslimiyet ahlakı niteliği taşır.

Yüce yaratıcı insanı gerek fiziki gerekse ruhi donanımları bakımından bir fitrat düzen ve dengesi içerisinde yaratmıştır. Hz. Muhammed (as) da “Her doğan İslam fitratı üzerine doğar...” buyurduğu hadis-i şerif ile bu gerçeğe dikkat çekmiştir. Tüm insanlığa tebliğ etmiş olduğu İslam dini de zaten ortaya koyduğu değer ve ilkelerle insan fitratına uygun bir hayat tarzı sunması itibarıyla “fitrat dini” olma özelliği taşımaktadır.

İslam dini ortaya koymuş olduğu şeriat (Bak. Maide:48), yol yani şartlar, ilkeler ve yasalarla özünde hakkaniyet, adalet, merhamet, şefkat, liyakat, fedakârlık ve benzeri cevherleri taşıyan insan fitratını iradeye bağlı sorumluluk bilincinin de katkılarıyla olası koşullardan korumak suretiyle yüce

bir ahlak oluşturmak ister.

Yüce Allah(cc) hem Ruhlar Âleminde gerçekleşen sözleşme (Bak. A'râf:172) gereği hem de bu sözleşmenin hayata geçirilebilmesi için fitrata yüklemiş olduğu melekeler suretiyle kulluk sözleşmesini müşahede âleminde ete kemiğe büründürülen ve insan soyu tarafından hayata aktarılan ahlak, huy, seciye haline getirmek dilemiştir.

Bu itibarla, yüce ve yegâne yaratıcı olan Allah(cc) (Bak. Rad:16) insana verdiği değeri "...muhakkak ki biz insanı en güzel biçimde yarattık..." (Bak. Tin:4) ve onların hayat ve memnat güzergâhında kendilerinden istenen hayata/yürüyüş ahlakına sahip olabilmek için nasıl bir yol izlemeleri ve neleri kılavuz edinmeleri gerektiğine dair de "Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene (Bak. Şems:7-9) and olsun ki, (Allah'ın ipi olan Kur'an'a, (Bak. Ali imran:103) Sırat'ı Müstakıym olan İslam'a, (Bak: Fatiha:6) sınımsız yapışarak) nefsinin arındırılan kurtuluşa ermiştir. (Şems: 7-9) mesajlarını vererek yol gösterir.

Ayrıca; O Kur'an ki; Onda hiçbir raybe/ şüphe yoktur ve o muttakiler (Allah(cc)'in rahmet ve muhabbetinden uzak kalmaktan endişe edenler) için yol gösteren yegâne kılavuzdur (Bak. Bakara:2) buyurmuş, bunun anlaşılabilmesi ve uygulanması için de insanlar içinden hem kul hem de son elçi (Bak. Ahzab:40) olarak vasıflandırdığı Hz. Muhammed Mustafa (sav)'ı en güzel örnek/muhabbet ve hayranlık duyulacak, peşinden gidilecek bir insan, İdol (Bak. Ahzab:21) kılmıştır.

Allah (cc) tarafından ahlakı hakkında bizzat "Hulugul azim" büyük, muhteşem ahlak üzeresin (Bak. Kalem:4) buyrulan Rasulullah(sav) efendimizin "Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim..." buyurması ve kendisine Rasulullah(as)'ın ahlakı sorulduğunda Hz. Aişe validemiz (R.Anha)'nın "O'nun ahlakı Kur'an'dır, siz hiç Kur'an okumuyor musunuz?" şeklinde cevap vermesi evrensel, fitri, insani ve en güzel ahlak (Hayat tarzı) kaynağının bizzat Kur'an ve Sünnet-i Seniyye yani İslam ahlakı olduğu gerçeğini işaret etmektedir.

Eğer insan, iradesini yönetme kabiliyeti ile Kur'ani ilkelere göre hareket ederek var oluşuna bir anlam ve aktivite kazandırabiliyorsa buradaki yaşam biçimi İslam ahlakından başka bir vasıf ile izah ve ifade edilemez.

Aynı şekilde Yüce Rabbimiz Allah(cc)'ın insan fitratına giyindirmiş olduğu Tevhid, adalet, vicdan, merhamet, emanet, hakkaniyet, liyakat ve benzeri, Kur'an değerleri ile ayniyet arz eden değerleri bozmadan devam

ettirenler de hayatlarına uyarladıkları alanlar itibariyle İslam ahlakından bir şube üzeredirler.

Bu bağlamda, Kur'an/İslam ahlakına tabi olmanın inanç ve düşüncesinden hareketle hayatımızın tüm an ve alanlarını kuşatacak yüzlerce âyet ve Hadis, on binlerce kural içinden besleme/mukaddime babında olmak üzere bir göz atacak olursak;

Her türlü batıl inanç ve yönelişlerden uzak durarak Tevhid-i bir inan üzere sabit olmak (Bak, Rum:30)

Allah(cc)'ın hükümlerini reddedip hükümlerlik iddia eden kişi ve sistemlerini reddedip İslam'a sarılmak (Bak. Bakara:256)

Hiçbir ortağı olmayan, her şeye gücü yeten, ilim ve hikmet sahibi tek ilaha boyun eğerek ibadet etmek ve

Allah'ın yaratıp varlıklar üzerinde hâkim kıldığı ilahi yasalar/Şeriat, inanç ve ibadet esaslarına insanlar için seçilmiş ve tamamen erdirilmiş yani dosdoğru ve kusursuz din olan İslam'a teslim olmak.(Bak, Rum:30)

Yalnızca tüm âlemlerin Rabbi, din gününün de sahibi olan Allaha (cc)'a hamd ve ibadet edip bizi Sırat-ı Müstakim üzere kılması ve hayatın tüm zorluklarına karşı yalnızca O'ndan yardım dilemek(Bak. Fatiha Suresi)

Bütün aşırılıklardan uzak durup, vahyin diliyle emr olunduğu gibi dosdoğru olmak (Bak. Hud:112)

Her konuda yerinde, dengeli ve aşırılıklardan uzak vasat davranmak(Bak, Bakara: 143)

Mü'minlere karşı alçak gönüllü, merhametli, kâfir ve zalimlere karşı güçlü ve onurlu olmak(Bak. maide:54)

Allah yolunda (mal, can ve ilim ile) cihâd etmek ve bu uğurda hiç bir kimsenin kınamasından korkmamak (Bak. maide:54)

Öfkelenmediğimiz zaman öfkemizi yutmak (zalim ve müstevli kâfirler hariç) ve insanları affetmek (Bak. Âl-i İmrân:134)

Duyduğumuz, okuduğumuz her haberin peşine düşmeden doğruluğunu araştırarak hareket etmek(Bak. Hucurat: 6)

Kendi nefsimiz, ailemiz ve infak için helal ve temiz rızık kazanmak için çalışmak(Bak. Zariyat:58)

Anne ve babamıza iyi davranmak; Sert davranmak şöyle dursun onlara "öf" bile dememek(Bak. İsra:23)

Kendimizi, eş ve çocuklarımızı cehennem ateşine düşürecek hal ve yaşantıdan korumak(Bak. Tahrim:6)

Komşularla iyi geçinip, izzet ve ıkrarda bulunarak bizden emin olmalarını sağlamak (Hz. Muhammed(as)

Akrabamız, ailemiz ve hatta kendimiz aleyhine de olsa adalet ilkesinden sapmamak (Bak. Hucurat: 9)

Kavimlerin bir üstünlük vesilesi

olarak değil tanışmak ve benzeri sebeplerle yaratıldığı, insanlar arasında üstünlüğün yalnızca Allah(cc)a itaat-sizlikten en çok sakınanlara ait olduğuna inanmak ve öyle davranmak(Bak. Hucurat:13)

Kavmi, cinsi, rengi ne olursa olsun bütün Mü'minleri kardeşlerimiz olarak bilmek ve buna inanmak(Bak. Hucurat:10)

Mü'minlere karşı bir binanın tuğlaları ve bir vücudun organları gibi ilgili ve duyarlı olmak (Hz. Muhammed(as)

Hakkında kesin bilgiye sahip olmadığımız zaman insanlar hakkında her türlü zan/ tahminden kaçınmak(Hucurat 12)

Elimiz ve dilimizden gelebilecek zararlardan diğer Müslümanların güvende olmasını sağlamak (Hz. Muhammed (as)

Laf olsun diye olur olmaz şekilde konuşmayıp ya hayır konuşmak ya da susmak(Hz. Muhammed (as)

İnsanların gizli hallerini, kusur ve mahremiyetlerini araştırmak olan teccessüstten kaçınmak (Hucurat 12)

Her hangi bir kimseyi duyduğunda hoşuna gitmeyecek şekilde anmamak, gıybet etmemek. (Hucurat 12)

Özellikle akrabalarına ve iman edenlere karşı kin tutmak ve küs durmaktan kaçınmak (Bak. Haşr:10)

Ve konuşmak, susmak, yeme, içme, tuvalet âdâbı, evlenme, boşanma,, ticaret, çalışma, savaş, barış, aile ve devlet yönetimi ve benzeri hayatın istisnasız tüm alanlarında inanç, düşünce ve davranış ahlakımızı belirleyen Kur'an ve Sahih sünnet içerisinde fitri ahlakımızın yön levhaları olan nice ilahi mesaj ve peygamberi uygulamayı görebiliriz sevgili yârenim.

Ancak bu levhalara inanıp, itibar etmek ve sadıkane teslim olmak suretiyle bireysel ve toplumsal güven ve huzura kavuşabiliriz. Aksi takdirde iblisin, nefsimizin ve iblisleşmiş insanların tezgâhlarında ziyan olup gideriz.

İster misin sevgili yârenim; Rab-bimizin irade ve izniyle yegâne önderimiz, mürebbimiz Hz. Muhammed Mustafa (sav) efendimizin Rabbine yakarışına, duasına tutunup yegâne Mevla'mız olan Allah(cc)'a yalvararak noktalayalım yarenlik muhabbetimizi; "Allah'ım! Kendimi sana teslim ettim. İşimi sana havale ettim. Azabından korkup, sevabını umup sırtımı sana dayadım. Senin azabından korunmanın ve güvende olmanın tek yolu, ancak sana, rahmetine sığınmaktır. İndirdiğin kitabına ve gönderdiğin Nebi'ye inandım. Beni (bozulmamış) fitrat üzere öldür. Bu kelimeleri son sözlerim eyle." Âmin.

Fıtrat ve ahlak (uygunluk belgesi ve formu)

İnsanın fıtrat dışına yönelmesi ve Allah'ın dini dışında bir görüşe yönelmesi, ilk aşamada fıtrata aykırılık dolayısıyla zorlanmayı gerektirir. Yani çocukluk aşamasından itibaren yavaş yavaş fıtratı bozularak Allah'ın yaratması dışına çıkarılmak suretiyle ancak kötü şeyler, insana iyi gösterilebilir.

Rum 30 - O halde yüzünü, Allah'ı bir tanıyarak dine, Allah'ın insanları üzerine yaratmış olduğu fıtratına doğrult. Allah'ın yaratışında değişiklik bulunmaz. Dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.

Ayet fıtrat nedir? Sorusunun cevabını net olarak ortaya koymaktadır. İnsanın fıtratı; bir olan Allah'ı ilah olarak tanıma konusunda temel bir yazılıma sahiptir. Dosdoğru din (Dini Kayyım); kulun, Allah'ın ilahlığını kabul etmek suretiyle, yaratılmış bütün mevcudatın (isteyerek yada istemeyerek gelin emrine boyum eğerek geldik diyerek, Fusilet 11) dahil olduğu sisteme angaje olmasıdır.

Daha başlangıçta yaratılış aşamasında insana birincil tercih yolu olarak din, Allaha teslimiyet yolu olarak ön kabul kolaylığı ile verilmiştir. Bu bize din konusunda Allah'ın müradına uygun ortama yaratılanların neden kolay bir şekilde dini tercih ettiklerinin gerekçesini anlatmaktadır.

İnsanın fıtrat dışına yönelmesi ve Allah'ın dini dışında bir görüşe yönelmesi, ilk aşamada fıtrata aykırılık dolayısıyla zorlanmayı gerektirir. Yani çocukluk aşamasından itibaren yavaş yavaş fıtratı bozularak Allah'ın yaratması dışına çıkarılmak suretiyle ancak kötü şeyler, insana iyi gösterilebilir.

“Çocuk (İslam) fıtratı üzere doğar, anası, babası, toplum onu

Hristiyan, Mecusi, ya da Yahudi yapar.” Hadisi şerifte anlatılan konu çocuğun karşına çıkarılacak öncelikli yönlendirme, fıtrata uygun olan İslam olursa, çocuk zorlanmadan onu kabul eder. Fakat çocuğun diğer başlıklar altındaki inanç sistemlerine yönlendirilmesi halinde, yönlendiricilerin çocuğun üzerinde ısrarla durmak suretiyle, çocuğu şekillendirmesi mümkün olur.

İnsanın fıtratı suç işlemeye elverişli olmadığı için ilk suçun kabullenilmesi ve normalleştirilmesi zorluk arz eder. Suç psikolojisinin içselleştirilebilmesi ısrar gerektirir.

Mülk 3 - O, yedi göğü, birbiri üzerine yarattı. Rahmân'ın yaratmasında bir aykırılık, uygunsuzluk görmezsin. Gözünü döndür de bak, bir bozukluk (Futur) görüyor musun?

Sistem ilahi yaratılış kuralları çerçevesinde yoluna devam etmektedir. Kurulduğu günden beri sürekli genişleyen evren ve bu evrenin içinde milyonlarca yıldız ve gezegen kendi sistemleri ve yörüngeleri etrafında dönerek bir zamana doğru akıp gitmektedir. İnsan başını çevirip baktığında sistemin hiçbir çelişkinsini görmez. Zira çelişki olması halinde sistemin devamı mümkün olmaz.

Enbiya 22 - “Eğer yer ile gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, bunların ikisi de muhakkak fesada uğrar yok olurdu. O halde Arş'ın Rabbi olan Allah, onların tanımlamakta oldukları şeylerden (bütün noksan-

lıklardan) beridir, münezzehtir.

Burada kendine bakarak yaratının gücünü göremeyen fakat her zaman kendisinden büyük olduğuna kani olduğu gök yüzüne baktığında oradaki azameti gören insana seslenilmektedir. İnsan varlık hakikatine sırt döndüğü andan itibaren yaratıcı ile irtibatı sağlıklı düzlemde kalmaz. Hal böyle olunca sivrisinekte dahi görülmesi mümkün olan yüce yaratının gücü, kendinden aşkın varlıklarda aranma noktasında dahi bulunamaz.

Bakara 26 - Muhakkak ki Allah bir sivri sineği, hatta daha üstününü misal getirmekten çekinmez. İman edenler bilirler ki, o şüphesiz haktır, Rab'lerindendir. Ama küfre saplananlar: “Allah böyle bir misal ile ne demek istedi?” derler. Allah onunla birçoklarını şaşırtır, yine onunla birçoklarını yola getirir. Onunla ancak o fasıkları şaşırtır.

Enam 79 - “Ben yüzümü tamamen, gökleri ve yeri yoktan var (fıtır) edene çevirdim ve artık ben asla Allah'a ortak koşanlardan değilim”.

Taha 72 - (İman eden sihirbazlar şöyle) dediler: «Bize gelen bu açık mucizeler ve bizi yaratana karşı, asla seni tercih edemeyiz. Ne hüküm vereceksen ver. Sen, ancak bu dünya hayatına hükmedebilirsin.»

Hud 51 - (Hud) “Ey kavmim! Bu iş için sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim ancak beni yaratana

İnsan hayatta olması gereken iyi ahlak çizgisinin dışına çıktığında hesaba çekilme anlayışını reddeder. Çünkü fitrat üzere yaşamı devam ettirmek, yüce ahlakın ilkelerine iman etmekle olur.

aittir. Artık akıllanmayacak mısınız?”

Yasin 22 - “Bana ne oluyor da kulluk etmeyecekmişim beni yaratan? Hep döndürülüp O’na götürüleceksiniz.”

Zuhruf 27 - (İbrahim) Ben ancak beni yaratana (Fatarani) taparım. Şüphesiz ki O, beni doğru yola iletectir.” dedi.

Enbiya 56 - O (İbrahim) şöyle dedi: “Hayır Rabbiniz göklerin ve yerin Rabbidir ki onları O yaratmıştır. (Fatarahünne) Ben de buna şahitlik edenlerdenim.”

Tarih sahnesinden fitrat üzere olma itirafları diyebileceğimiz bu güzel haykırışlar, insanlığa hangi esas üzere berhayat olmak gerektiğini anlatır.

Yaratılmış varlıklara verilen özel-liklerin imtihanın gerçekleşmesi için birer araç oluşunu anlamamız, hem fitratı hem de ahlakı anlamamız açısından önemlidir. Eğer dünya metai süslenerek çekici hale getirilmeseydi, insanın fitratına yerleştirilen fücurun harekete geçmesi mümkün olmazdı. Arzuların peşinden gitmek mümkün olmayacağı için de, imtihan gerçekleşmezdi.

Eğer insana verilen akıl melekesi olmasaydı, iyi ve kötüyü tanımlayan bilgilerin içinden iyilerin tercih edilmesi mümkün olmazdı ve böylece imtihan tahakkuk etmezdi. İşin aslına bakacak olursak, insanın fücuna hitap eden ve böylece insanı aşağılayacak varlıkların reddi, ya da ölçülü kullanılması iradi bir güç ister. Çünkü fücunu besleyen duygular ile onu tahrik etmek için, yaratılmış varlık şeytan arasındaki yol, vesvese kanalı, kontrolsüzlüğü kışkırtacak nitelikte bir bağ içindedir. Sonuç olarak insanı aşağılanmaya vesile kılınacak bu duygu aşırılığını kontrol ederek, insanı yüceltecek pozisyona taşıyan

şey de akıl vasıtasıyla edinilebilen ve insanı takvanın zirvelerine taşıyan, bilgidir.

Bilgi ile insanın yücelebilmesi, kışkırtılabilecek duygu seli fücuru ile şehavat tarafından alçalabileceği gerçeğini kavraması akıl melekesi ile mümkün olacaktır. Çünkü insan, ana kitaptan (levhi mahfuz) kendisine sağlanan bilgi akışıyla şehvetler tarafının beslenmesi ve uç noktalara taşınmasının insana yakışır bir davranış olmadığı, konusunda örnekler gösterilerek uyarılmıştır. Aynı şekilde takvayı artıran ve insanı Rabbi karşısında kıymetli hale getirilen bilgi akışı da aynı örnekleme yöntemleriyle sağlanmıştır.

Ey kendini, şeytan ve avanesi tarafından güzel gösterilen ahlaksızlığın zirvelerine çıktıkça yüceldiğini zanneden, fakat rabbi karşısında alçalmanın derekelerine yuvarlanan insan, seni kerim olan Rabbine karşı baş kaldırtan şeyin farkına varmayacak mısın?

İnfitar 6 - Ey insan! İhsanı bol Rabb’ine karşı seni aldatan nedir?

İnfitar 7 - O Allah ki seni yarattı, seni düzgün yapıp kılıp ölçülü bir biçim verdi.

İnfitar 8 - Seni dilediği herhangi bir şekilde parçalardan oluşturdu.

İnfitar 9 - Hayır hayır, siz cezayı yalanlıyorsunuz.

İnsan hayatta olması gereken iyi ahlak çizgisinin dışına çıktığında hesaba çekilme anlayışını reddeder. Çünkü fitrat üzere yaşamı devam ettirmek, yüce ahlakın ilkelerine iman etmekle olur.

Temelde bir düşüncenin yaşam boyutu kazanması o düşünceye inanmakla, iman etmekle mümkün olur. Yaşam biçimi dediğimiz ahlak, kişinin tercih ettiği anlayışın tecelli etmesidir. Fakat fitratı yaratan Allah ahlakın yaratılışa uygun olanını da

güzel ahlak olarak tanımlamıştır. İnsana yakışan davranış biçimi Allah’ın fitrata yerleştirdiği ve ön plana çıkmaya birincil derecede aday olan güzel ahlaktır. Çocukluktan itibaren insanda ön plana çıkacak bakış açısı, güzel ahlak dediğimiz davranışlar sergilendiğinde ona hayran olmaktadır. Bu sebeple bugün yozlaşmış topluma örnek olacak şekilde dejenerasyona uğramış toplumu-muzda olması gereken bir iyilik icra edildiğinde insanlık ölmemiş şeklinde yorumlara neden olmaktadır.

İyi ahlak ve kötü ahlak arasında tanımlama yaparken iyi ahlak, ahlaklı olmak, kötü ahlak ise ahlaksızlıkla ifadelendirilmiştir. Bu tanımlama dahi bize iyi ahlakın temelde olması gereken baz olduğunu ortaya koyar. Kişinin ahlaksız olması ahlakın temeli sayılan iyi ilkeleri yaşamıyor olması anlamına gelir.

Genel kanaat, iyi ve kötü ahlak denilince düşünceden başlayan bir anlayıştan ziyade düşünce-nin hayata yansıyan ve görünen bölümü şeklindedir. Ve dahi, ibadet tanımlaması içinde zikredilen konuların ahlak içindeki temel yeri görmezden gelinir. Oysa ahlakın iyi anlamda düzenlenmesi, hayatın içine yerleştirilen ibadetlerin Allah ile gerçekleştirilen kontak noktalarıyla mümkündür. Günde beş kez kendisini yaratan Rabbin huzuruna çıkıp, “İyyake na’budü ve iyyake nestaiyn” diyen bir kul namaz dışındaki hayatında bu ilkelere bağlı kalmak suretiyle ahlakını iyi yönde şekillendirmede kararlılık göstermiş olur.

Ahlak düşünceden başlayıp, iman edilerek hayat bulan davranışlardır. Bu sebeple hayatın bir bölümünü bu kalıp içine sokup, bir bölümünü dışarda tutmak seküler bir yaklaşımdır. Düşünce sistemi olmayan bir ahlak tezi, ilkesiz olacağı için devamlılığı mümkün olmaz. Din, bu sistemi insan zihninde doğru biçimde kuran sistemin adıdır.

Allah’ın fitratına uygun düşünmeyen insan, isterse hayatın diğer bölümlerinde uygulamada Allah’ın yasak dediği eylemleri gerçekleştirmemiş olsun, ahlaklı olamaz. Allah’ın emrettiklerini yerine getirmeyen kişi de ahlaklı diye tanımlanamaz.

Fıtratını Yitiren, Ahlaksız Modern Dünya Gazze’de Öldü

Bir bilgisayar için teknik donanımın önemi kadar içine yerleştirilen yazılım da çok önemlidir. Yazılım olmadan donanımın bir işe yaraması mümkün değildir. Veya yazılım yanlış kodlanırsa o bilgisayardan verim almak mümkün değildir. Bu yüzden donanımın yanı sıra yazılımının da doğru ve yerinde olması gerekir.

İşte Fıtrat Yüce Allah’ın insanoğlunun içine yerleştirdiği saf, temiz ve bozulmamış bir yazılımı ifade eder. Nasıl ki bir bilgisayar içine yerleştirilen yazılımlar sayesinde doğru, düzgün çalışabiliyorsa, insanoğlu da düzgün bir hayat sürebilmek için fıtratına yerleştirilen bu yazılıma ihtiyaç duyar. Bir insanın fiziki özellikleri ne kadar mükemmel olursa olsun, fıtratı fiziki özelliklerinden çok daha önemli kıymetlidir.

İnsanoğlu, yaratılışı yani fıtratı gereği iyiye, doğruya ve güzel olan şeylere meyillidir. Vicdanı, merhameti, adaleti, doğruluğu, sadakati içinde taşır. Bu bozulmamış fıtrat insanoğluna istikametini gösterir. İnsan bu bozulmamış fıtratı ile son 200 yıla kadar evrensel bir ahlak sistemi geliştirmiş ve bu ahlak hemen hemen bütün yeryüzünde belirli yöresel farklılıklar olsa da uygulanmıştır. Fakat modern hayatın sunduğu fıtrata aykırı alışkanlıklar, hızlı, yapay ve bireyci yaşam biçimi, insanın bu fıtratı ile yani doğal yapısıyla çelişmekte; onu kendi özünden, dolayısıyla ahlaki duruşundan uzaklaştırmaktadır.

Nitekim Rum suresi 30. Ayette bu duruma dikkat çekilir ve insanoğlunun bu fıtratından getirdiği doğal özelliklerini bozma eğiliminde olduğu vurgulanır.

“Öyleyse yüzünü, Allah’ı birleyici olarak dine, Allah’ın insanları üzerine yarattığı fıtrata çevir. Allah’ın yaratışında hiçbir değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.” Bu ayet, fıtratın

İnsanoğlu, yaratılışı yani fıtratı gereği iyiye, doğruya ve güzel olan şeylere meyillidir. Vicdanı, merhameti, adaleti, doğruluğu, sadakati içinde taşır. Bu bozulmamış fıtrat insanoğluna istikametini gösterir.

Allah tarafından insanlara verilmiş doğal bir yöneliş olduğunu belirtir. Her insan yaratılıştan Allah’a yönelmeye müsait bir yapıdadır.

Yine Peygamber Efendimizin hadis-i şeriflerinde bu durum çok açık bir şekilde ifade edilir ve insan fıtratına dikkat çekilir. “Her doğan çocuk, İslam fıtratı üzere doğar. Sonra anne-babası onu Yahudi yapar, Hristiyan yapar ya da Mecusi yapar...” (Sahih-i Buhari, Cenâiz 92; Sahih-i Müslim, Kader 22) Bu hadisin ifade ettiği hususlar; her insanın doğuştan Allah’a inanma ve doğruyu yapma eğilimiyle yaratıldığını sonradan çevresel etkenler, yetiştirme tarzı ve kültür insanın yönünü değiştirdiğine vurgu yapmaktadır.

Yaşadığımız çağda ise maalesef insanoğlunun fıtratını bozmaya yönelik birçok etkenin birlikte olduğunu görüyoruz. Modern yaşam, insanın fıtratını bozan bir hız çağını dayatıyor. Her şeyin ölçüsü “verimlilik”, “kazanç” ve “tüketim” olmuş durumda. Oysa insan fıtratı sabrı, derinliği ve anlamı arar. Modern hayatın dayattığı sürekli meşguliyet hız ve haz peşinde koşma hali, insanı değersizleştiriyor, önemsizleştiriyor, basitleştiriyor. Böylece birey, kendi iç sesini duyamaz hâle geliyor; vicdanı bastırılıyor, merhameti zayıflıyor. Kısaca fıtratını yitirmiş ve aynı zamanda ahlak ilkelerinin neredeyse tamamını kaybetmiş modern çağdan bahsederken, bu fıtratı bozuk ve

ahlaksız çağın ölümü Gazze’de ilan edildi.

Bugün Gazze’de Filistinli Müslümanların yaşadığı soykırıma sessiz kalan veya soykırımın yanında yer alan insan tipleri fıtratını ve insanlığını tamamen kaybetmiş insan tipleridir. Tarihin gördüğü en büyük zulüm ve soykırımın yaşandığı Gazze’de yaşananlar ile ilgili içlerinde en ufak bir rahatsızlık olmadığını dile getirenleri ibret ve dehşetle izliyoruz. İşte bu fıtratı bozulmuş insan kitlelerinin neler yapabileceği konusunda hangi dehşete sebep olacakları konusunda insanoğlunun hiçbir garantisi yoktur.

Peki fıtrat bu kadar önemli ve insan için hayati öneme sahip iken en az bu kavram kadar önemli olan ve tarih boyunca insanoğlunun, filozofların hep üzerinde düşündükleri “Ahlak” kavramına geldiğimizde de yine önümüze son çeyrek asırda çıkan anormal manzaralar geliyor. Fıtrat ve Ahlak birlikte olduğu zaman mükemmel bir bütünlük oluşturur.

Ahlak toplumları ayakta tutan, adeta toplumsal bir çimento görevi görür. Doğru ile yanlış, helal ile haramı, adalet ile zulmü ayırt etmeyi öğretir. Tarih boyunca dinsiz toplumlar olagelmıştır ama belli bir ahlaki olmayan bir topluluk asla olmamıştır. Özellikle son çeyrek asırda ahlaki ve ahlaki ilkelerin bu kadar ayaklar altına alındığı bir zaman dilimini yaşlı dünyamız yaşamamıştır.

Maddi ve manevi bütün ahlaki değerlerin yozlaştırıldığı hatta ahlakın yerinin boşaltılıp yerine hiçbir anlamı olmayan “Etik” diye bir kavramın aldığı bir dünyada insanoğlunun sağlıklı bir zihne sahip olabilmesi nasıl mümkün olabilir. Modern birey, özgürlüğü sorumsuzlukla karıştırarak ahlaki değerleri birer “kişisel tercih” meselesine indirgemıştır. Bu durum, fitrattan gelen doğal seslerin bastırılmasına sebep olmakta, bireyi sadece kendine dönük ve çıkar odaklı bir yaşamın içine hapsetmektedir.

Reklamlar, sosyal medya ve dijital kültür; insanı sürekli dış onaya muhtaç kılarak, gösterişi ve kibri beslemektedir. Paylaşılan hayatlar gerçekliği yitirirken, samimiyet yerini yapaylığa, tevazu yerini narsizme bırakmaktadır. Oysa fitrat, içtenlik ister. Ahlak, başkasının hakkını gözetmeyi emreder. Modern yaşam ise ben-merkezli bir birey tipi üretmekte ve bunu “başarı” olarak pazarlamaktadır. Başarılı olabilmek için etrafındakilerin üzerinde yükselmek, yani bir şekilde zulmetmenin hiçbir sakıncası yoktur. Amaca giden her yol mubahtır anlayışı ile, maddi veya manevi çıkar elde etme yarışı insanı ahlaki erdemlerinden koparmaktadır. “Neticede modern hayat, fitratın rehberliğini ve ahlakın terazisini kırmaktadır.” İnsan, kendisine yabancılaşmakta; ne kendisini tanıyabilmekte ne de başkasına karşı sorumluluğunu hissedebilmektedir. Bu yabancılaşma, ruhsal bunalımları, ilişkisel çöküşleri ve toplumsal çözümleri beraberinde getirmektedir. Nitekim başta ülkemiz olmak üzere fitrattan ve ahlaktan kopan insan bu durumdan kurtulma yollarını suni ve yapay çözümlerde aramakta ve psikolojik ilaçların ve uyuşturucunun bağımlısı haline gelmektedir. Geçtiğimiz yıllarda ülkemizde tüketilen psikolojik ilaç miktarı korkunç denebilecek boyutlara ulaşmış ve yıllık 30 milyon kutu sınırını çoktan aşmıştır. Ve yapılan istatistiklere göre bu hapların büyük çoğunluğunun da kadınlar tarafından kullanıldığı görülmektedir. Modern insan en çok kadın fitratını bozmuştur. Kadının en önemli özelliği fitratından getirdiği “Annelik” iç güdüsüdür. Bu fitrattan gelen duygu ya tamamen yok sayılarak çocuk yetiştirme yerine hayvan beslemek, kedi, köpek beslemekle giderilmeye çalışılmaktadır. Ya da geç yaşlarda evlenmeler sonucu “Annelik” duygusuna ileriki yaşlarda kavuşan kadınlar Yüce Allah’ı içine yerleştirdiği “Annelik fitratından”

mahrum kaldığı için ister istemez psikolojik bunalımlara düşer olmaktadır. Bunun yanında “Annelik” özendirilmek yerine, kadının çalışması, iş gücü sahibi olması adeta daha cazip gösterilmekte, hiç ihtiyacı veya bir yeteneği olmayan, aslında en güzel yeteneği olan “Annelik” duygusunu yaşadıkları takdirde mutlu bir ömür sürecektir kadınlar, umutsuzluğun, çaresizliğin, bunalımların, çıkmazların içerisinde bocalayıp sonunda kendilerini çeşitli zararlı alışkanlıklara vermektedirler.

Bunun yanında, yine modern yaşam tarzının adeta insanoğluna dayattığı sapkın birtakım akımların pençesine düşen bireyler, kimliklerini, kişiliklerini ve yaratılıştan getirdikleri özelliklerine ters tamamen etrafın etkisiyle içine girdikleri olumsuzların içine batıp gitmektedirler. Erkek ve kadın cinsini ifsat eden, fitratı bozmaya dönük anlayışlar adeta toplumlarda kök salmakta ve bu sapkınlıklar bireysel özgürlük kılıfı altında işlenmeye devam etmektedir. Yine kadınlar kadar erkeklerin de fitratını bozan, sınırsız bir eğlence isteğini perçinleyen futbol ve buna bağlı olarak son yıllarda hızla artan bahis oynamak gibi zararlı alışkanlıklar toplumları hızla felakete sürüklemektedir. Erkekler adeta kıskanma duygularını yitirmişçesine, eşlerinin gayri ahlaki şekilde yanında gezmesinden hiçbir rahatsızlık duymaz hale gelmişlerdir. Erkeklerin kıskançlığının olmadığı, kadınların utanma duygularının adeta çekilip alındığı bir dünyada ne fitrattan ne de ahlaktan söz etmek abesle iştigal etmektir. Bunun yanında ticaret hayatında, iş hayatında görülen ve hiçbir ahlaki ilkeyle açıklanamayacak uygulamalar, isimlerinin başında Müslüman yazan bireyler tarafından pervasızca yapılmakta ve bu yanlışlara “Minareyi çalan kılıfını hazırlar” hesabı kılıf bulma yarışına girilmektedir.

Çözüm, fitrata dönmekten ve ahlaki değerleri yeniden içselleştirmekten geçiyor. Kalbiyle, vicdanıyla, çevresiyle barışık bir insan tipi inşa etmek; modern hayatın hızına karşı durmakla, anlamı yeniden keşfetmekle mümkün olabilir. Zira insan, yaratılışına uygun yaşadığında ancak gerçek huzura ulaşabilir. Yani “Fitrat” kelimesinin anlamında olduğu gibi, insanın içinde doğuştan gelen Allah’a yöneliş, hakikati arama ve doğruya meyil etme eğilimidir. Peygamber Efendimizin bildirdiği gibi; İslam’a göre herkes İslam fitratı üzere doğar;

çevre, aile ve toplumsal etkilerle bu yön değiştirilir. Bu kelimeyi tam da bu anlamda kullanan İslam alimleri, “Fitrat” kelimesinin, insanın yaratılıştan sahip olduğu saf, bozulmamış doğayı ifade ettiğini söylemişlerdir. Bu kavram, özellikle insanın Allah’a inanma eğilimiyle doğmuş olması anlamında kullanılır.

Yazımızı A’raf suresi 172. ayetle bitirelim: “Hani Rabbin, Âdemoğullarının bellerinden zürriyetlerini alıp kendilerini nefislerine şahit tutmuştu: ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ demişti. Onlar da: ‘Evet, şahidiz’ demişlerdi.” Bu ayet, insanın yaratılıştan Allah’ı tanıma ve O’nu kabul etme potansiyeline sahip olduğunu anlatır. Bu da fitrat anlayışıyla uyumlu bir durumdur. Yüce Allan her insanın ezelde verdiği bu sözü farklı zamanlarda farklı şekillerde insanoğluna hatırlatır. Bunu bazen Peygamberler aracılığı ile yapar, bazen insanların doğruyu görmelerini nasip ederek yapar. Tarih boyunca gelen bütün Peygamberler ortak ahlaki değerlerin savunucusu olmuşlardır. Bugün de, Peygamberlerin tebliğlerinden uzaklaştığı günümüzde bu ayetin şifrelerini çözme vaktidir. Ezelde verdiğimiz sözün arkasında durma ve Rabbimizin bize verdiği emanete sahip çıkma vaktidir. Bugün yeryüzü benzeri görülmemiş bir fitrat ve ahlak yoksunluğunu yaşıyor. İnsanlığın hiçbir ahlaki değerini ölçü kabul etmeyen Yahudi ve Hristiyan Siyonistler dünya tarihinde benzeri görülmemiş bir ahlaksızlığın müsebbibi durumundalar. Filistin ve Gazze insanoğlunun evrensel fitrattan ve ahlaktan uzaklaştığı takdirde nasıl vahşi bir yaratık haline gelebileceğini bizlere gösteren bir imtihan alanı haline gelmiştir.

Tüm bir insanlığın topluca Yüce Allah tarafından tarihte benzeri görülmemiş bir imtihandan geçtiğini idrak etmek zor değil fakat bu büyük imtihanın hala farkında olmayan milyarlarca insan yığınları var. Bir zamanlar helak edilmelerini bekleyen Peygamberlerin ümmetleri gibi kendilerini bekleyen o kötü sona doğru dolu dizgin ilerliyorlar. Yüce Allah’tan duamız o ebedi hayatı yitip giden insan kalabalıkları içinde olmamaktır. Hangi dinden olursa olsun zulme karşı insanlığın ortak sesi olmayı bile beceremeyen insan yığınları, selin önüne katıp götürdüğü çer çöp durumuna düşmüş durumdalar. Allah bu duruma düşmekten muhafaza eylesin. Vesselam...

Fitrat Üzere Yaşama Çabası: Ahlak

Her doğan fitrat / کا مولود یولد علی الفترۃ
üzere doğar... (Buhari cenaiz/92)

Hız. Peygamberin ashabından bir gurup bir seriye esnasında savaştıkları müşriklerin yanında çocuklarından bir kaçını da öldürmüşlerdi. Allah Resulü meseleden haberdar olduğunda üzülmüş, sorumlulardan hesap sormuştu. Sorumlular: Müşrik çocukları da müşriktir, anlayışıyla hareket ettiklerini söylediklerinde Hz. Nebi işte bu İslamî ilkeyi dünya insanlığına hediye etmişti. “Her doğan FITRAT üzere doğar; sonra anne ve babaları onları Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar”

Kimi hadis yazarları bu hadisteki “fıtrat” kelimesini “İslam” diye yorumladılar. Böylece Hadis şu şekilde meşhur oldu: “Her doğan İslam üzere veya İslam fıtratı üzere doğar” Bu âlimlere göre İslam ile Fıtrat aynı anlama geliyor-du; dolayısıyla dünyaya gelen her insan Müslüman olarak doğmuştur; sonra annesi, babası onu Yahudi, Hıristiyan, Mecusi veya başka bir inanca tabi kılar.

FİTRAT Kur'anî bir kavramdır. Kur'an bu kavramı çoğunlukla fiil şeklinde kullanmakla birlikte fail ve mastar olarak kullandığı yerler de vardır. فطر fiili mizaç, yaratılış, tabiat, meşrep, karakter gibi anlamlara gelir. futur/ kahvaltı, fitre, iftar kelimeleri de buradan müştaktır.

Fetere fiilinin önemli bir anlamı da yarılma, yarıp, çatlak oluşturmaktır. Esma-i Hüsnadan olan El Fatır ismi de bu fiilin ismi failidir; çekirdeği veya tohumu yarıp içinden canlıyı çıkartan- yaratan- manasında Allah göklerin ve yerin Fatır'ıdır. Gökleri, yeri ve içindekileri bir öz'ü yarıp zuhura çıkaran Allah her an bu fiilini devam etmektedir; zira O faili Muhtardır.

Fıtrat kavramı üzerinde Müslüman Âlimler ve Mütefekkyaratılkirler çokça söz söylemişlerdir. Neredeyse üzerinde ittifak ettikleri görüş; Fıtrat'ın yaratılış fiiline kaynaklık eden "AHLAK" kelimesidir. Bu sebeple خلق / hulk kelimesinin çoğulu olan Ahlak insanın yaratılışı, karakteri, mizacı gibi manalara hamledildi. İnsan yaratılışına uygun yaşamaya devam ettikçe ahlaklı olarak taltif edildi; yaratılışından uzaklaştıkça da ahlaksız veya gayrı ahlakî olmakla suçlandı.

Allah Resûlü'nün Muvatta' da zikredilen: "Ben güzel ahlaki tamamlamak üzere gönderildim" hadisinin metin kritiğini yapmakta fayda vardır. وإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ "Hiç kuşkun olmasın sen en yüce yaratılış üzeresin" ayeti Hz.

Peygamberin üzerine yaratıldığı bu en yüce yaratılış O'nun şahsında bütün insanlara teşmil edilmektedir. Bu hadisin bugün için tercümesinin şu olması gerekir: Ben en güzel ahlakı size göstermek için gönderildim. Çünkü bizzat Hz. Nebi "her doğan fitrat üzere doğar" demişti. Hz. Resul bu fitratın söz, fiil ve davranışlara nasıl dönüştürüleceğinin bizzat şahitliğini yaparak tüm insanlara fitrat üzere inşa edilecek bir hayatın ete kemiğe bürünen örneğini gösterdi. Bu manada O, bir üsvei hasane olarak fitratın yaşanmış en zirve insanıdır.

Fitrat üzere olmak, fitrata göre yaşamak, fitri gibi ifadeler sıklıkla kullanılsa da çoğunlukla bundan tam olarak ne kast edildiğine dair bir bilgi bulmakta zorlanıyoruz. Bu kadar sıklıkla kullanılan bu terkiplerden veya atıflardan aslında ne anlıyoruz. Daha açık bir ifadeyle: İnsan fitratından maksat nedir, insan tabiatı deyince neyi, nereleri işaret ediyoruz? Gibi sorular uzun açıklamalara ihtiyaç duyuyor. Oysa fitrat kelimesini kullanan Hz. Kur'an yoruma ihtiyaç bırakmayacak bir açıklıkta bu terimi vuzuha kavuşturuyor. Bahis konusu ettiğim ayet Rum suresi 30. Ayettir. **فَلَقَمَ سِجِّهَکَ لِلدِّینِ حَنِیْنًا فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتِیْ فَطَرَ النَّاسَ عَلَیْهَا لَا تَبْدِیْلَ لِمَا خُلِقَ عَلَیْهَا الذَّالِکَ الدِّیْنُ الْقَوِیْمُ وَلَکِنَّ کَثَرِ النَّاسُ لَا یَعْلَمُوْنَ** Bu ayetin sadece iki mealini verelim: Diyanet. İ. B: "Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fitrata sınıksız tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğrudur. Fakat insanların çoğu bilmezler"

Elmalı Hamdi Yazır: “O halde yûzünü dine bir hanîf olarak tut: o Allah fitratına ki insanları onun üzerine yaratmıştır, Allah yaradışına bedel bulunmaz, doğru sâbit din odur, velâkin nâsin ekserisi bilmezler”

İlk mealde, “Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fitrat” diye çevrilen kısma merhum Elmalı: O Allah fitratına ki insanları onun üzerine yaratmıştır” şeklinde meal vermiş. Diğer nerdeyse bütün meal yapanlar DİB mealine benzer bir karşılık vermişler. Onların çekincelerini anlamakla birlikte bile isteye bir yanlış veya meselenin anlaşılmasında sebep olduklarını söylemem lazım. Ayetin doğru çevirisi elbette merhum Elmalı Hamdi Yazır’ın yaptığı çeviridir.

Ayetle geçen فطرته الله terkinin Arap-
çaya aşına herkes “Allah’ın fitratı”
şeklinde bir izafet terkinbi olduğunu
bilir. Ve bu kalıpta geçen çokça terkinbi
cevirirken söz konusu zevat hiç tere-

düt etmez. Mesela: Vechullah'ı Allah'ın yüzü, Hablullah'ı Allah'ın ipi, Yedullah'ı Allah'ın eli, sıbğettelah'ı Allah'ın boyası olarak çevirmekten beis görmezler. Ancak Fitretellah terkibi nedense “Allah'ın ayartması”, Allah'ın üzerinde yarattığı fitrat” gibi muğlak ifadeler kullanılır. Halbuki terkip açıkltır ve “Allah'ın fitratı” olarak çevrilmek zorundadır. Tefisir, te'vili ayrı konudur; kişi nereye isterse oraya çeksin, bu onun bileceğı iş; ancak çeviriyi doğru yapmakla mükellef.

Bu açıklamalar çerçevesinde ayetin meali şöyle olur: Yüzünü bir hanif olarak Din'e çevir- veya bir hanif olarak Din'e yönel- Allah'ın fitrafına ki insanları onun bunun üzerine yarattı..." bu ayetten bir anlayış oluşturmak bağlamında şöyle bir ilke çıkartmak mümkündür: İnsan Allah'ın fitratı üzerine yaratılmıştır. Elbette burada anlaşılması ve anlatılması en zor olan husus "Allah'ın" fitratı"nın ne olduğu konusudur. Kur'an Allah'ın zatını bize anlatmadığına göre onun mahiyet hakkında herhangi bir söz söylemek caiz olmaz. Bununla beraber Kur'an Allah'ı esma-i isimler- üzerinden bize tanıtır ki biz marifetullah-Allah bilgisi- hakkında ancak isimler üzerinden bilgi sahibi olabiliriz.

Buradan “fitretullah” terkininin “Es-
maullah” olduğu sonucuna ulaşabiliriz.
O zaman söz konusu ayetin Türkçesi şu
olur: Bir hanif olarak yüzünü insanları
üzerinde yarattığı Allah’ın isimlerine
çevir. Gerçek Din- fitrat yaşamı- budur.
Bu Allah’ın yasasıdır ve Allah’ın yasası-
nda bir değişim olmaz”

İşin pratiğine gelince ahlak; insanın tabiatına kodlanmış ilahi esmayı söze, fiile ve davranışlara dönüştürmesi durumudur. Bu sebeple Ahlak anlatılmaz, yaşanır; bir hâl, bir durum, bir tavır oluşturma olayıdır ve kişinin kimliğine, kişiliğine asıl rengi, tadı veren de odur. Hz. Aişe'nin, Resulullah için "yürüyen Kur'an istiaresi" tam da buna işaret eder.

Müslüman doğasındaki esmanın tohumlarını fetere- yarıp- edip içinden esmanın hakikatlerini söze, fiile, davranışa dönüştürdükçe isimleriyle müsemma olan Allah'a yakınlaşır. Bu manada ahlak her insanda var olan ve sadece insana özgü bir davranış şekli olarak teberruz ettikçe onu yükseltir ve yüceltir. İşte o zaman elçinin izinde O'nun varisi olarak şahitlik görevini ifa etmiş olur: O rabbinden, Rabbi de ondan razı olarak salih kullarının arasında cennetine dahil olur.

Müslümanca Düşünmenin Dayanak Noktası: Fıtrat

Günümüzün hâkim unsur olan Batının “modern zihniyeti”, insanı dünyevi hazlar uğruna yaratıcısından kopararak, her şeyi hümanist (insan için ve insana göre) bir anlayışla hayatı, değerleri ve hakikati fıtratı görmezden gelerek arzular, güdüler ve dürtüler üzerinden yeniden tanımlar. Bu seküler dünya, teknolojik imkânların ayartmasıyla bütün insanlık için tek yol olarak dayatılmaktadır. Bu zihniyet, insanı asli değerinden alışı ederek insanı sadece arzuları peşinde koşan ve bu amaçlarına ulaşmak için zekâsını kullanan bir “canlı” derekesine dönüştürmüştür.

Öncelikle şu bilinmelidir ki; moderniteyle karakterize edilen Batı’nın varlık, insan ve din algısıyla İslam’ın varlık, insan ve din algısı farklıdır. Batı için varlık ve hayatın bir kutsallığı olmadığı için insanın da ontolojik anlamda bir varlık amacı yoktur, haliyle bu durum değerleri ve ahlakı da izafeleştirmektedir. Dolayısıyla insanın uyması gereken kurallar ve değerler itibaridir. Yani din faydalı olduğu sürece kullanılmasında veya kabullenilmesinde sakınca yoktur. Hayat yaşadığımız hayattır ve ölümle biter, yaptıklarımız “anı biriktirmekten” ve olabildiğince “haz almak” ibarettir.

Batının en büyük gücü, bütün insanlık için ortak olan şeyleri “tanımlayarak”, bütün insanlığın üretilen bu “kavramlarla” düşünmesini sağlamasıdır. Bu kavramlarla oluşturulan “fiziki ve sosyal bilimler” müstağrib aydınlar aracılığıyla bütün dünyaya yayılmış ve gerçeğin tek ölçüsü haline gelmiştir. Örneğin, üretilen sosyal bilimlerden biri olan Din Sosyolojisi, dini tanımlarken Antik Yunan düşüncesi ve Kiliseye karşı gösterilen tepkinin sonucu olarak modernitenin ilkeleri doğrultusunda dinin kökenini fıtrat ve vahiyle bağlantılı değil de, cehalet, korku, zaaf, sosyal sınıf farklılıkları vb. gibi birtakım sosyal ve psikolojik etkilere dayandığı faraziyesi üzerine

Müslümanlar, dinin kaynağı ve hayatın anlamı hususunda kendi düşünce evreninin temel ilkelerinden olan fıtrat ilkesini referans alır. Allah insanoğluna kendini tanıttak iki ana öge ile sürekli olarak irtibat halinde olagelmıştır.

kurmuştur. Batı için din (religion) kuşatıcı değildir ve Tanrı’yla kişi arasındadır. Tarihte özel koşullarda yer edinen dinin modern dönemde geçerliliğini yitirdiğini, “ilkel şartlarda” ihtiyaç olarak hissedilen dinin, artık modern çağda bilim ve teknoloji sayesinde ihtiyaç olmaktan çıktığı, ancak toplumsal anlamda fayda sağlıyorsa toplumda yer edinebileceği iddia edilmiştir. Sonuçta din algısı tarihte olmadığı kadar olumsuz yönde etkilenmiştir.

Müslümanlar, dinin kaynağı ve hayatın anlamı hususunda kendi düşünce evreninin temel ilkelerinden olan fıtrat ilkesini referans alır. Allah insanoğluna kendini tanıttak iki ana öge ile sürekli olarak irtibat halinde olagelmıştır. Biri, yaratılışında var olan fıtratı ve selim akıl, ikincisi her çağda insanları aydınlatan peygamberlerin varlığı. İnsanoğlu fıtratı gereği şahit olduğu olguların nederini araştırmacı bir yapıdadır. Kuran’da Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi, her şey değiştiği halde kendi değişmeyen ana neden/ varlığın kaynağı insanın en temel merak noktasıdır. Kur’an-ı Kerim dinin temelini Hz İbrahim örneği üzerinden fıtrata dayandırır. Kur’an bununla fıtratını bozmamış olan insanın Rabbini kolaylıkla bulabileceğini ifade eder.

“Sen Hanif (Allah’ı birleyen, hakkı arayan) olarak yüzünü dine yani Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata çevir! Allah’ın yaratmasında değişme yoktur. İşte doğru din budur fakat insanların çoğu (bu gerçeği)

bilmezler.” (Rûm 30). “Fıtrat ayeti olarak da bilinen bu ayette geçen Hanif’in anlamına en yakın tercüme birleyen ve hakkı arayandır. Yani tevhid üzere hakkı ve hakikati isteyerek bu dine yönel denilmektedir. Allah’ın ilk yarattığı selamet haline ki insanların o tabii halde selamet halinde yaratmıştır. Fıtrat özel bir yaratılıştır ve insana aittir. İnsanın yaratılışındaki bu özel nitelik, yani Allah’ın yaratışından kaynaklı din (fıtrat) değiştirilemez, değişiklik kabul etmez. Zira insani özün bir parçasıdır, insanoğlu var oldukça bu böyledir ve budur ed-Din.”

İslam düşüncesinde odak noktayı fitri insan oluşturur ve dikkat insanın fitri yapısı üzerindedir. Fitri insan düşünce ve davranışlarını duygu ve arzuların gevşek zemini üzerinde değil, kalbi melikelerinin sağlam zemini üzerinde temellendirir. Fitri insan tüm dağınık parçalarıyla bu varlık âleminin temelinde tüm parçaların birbiriyle içten bir bağlantı içinde bulunduğu dev bir bütün olduğunu da kavrar. Her şey bir şey, bir şey her şeyle kopmaz bir bağlantı içindedir.

İnsanı diğer hayvanlardan farklı kılan ayırtıcı niteliğin onun kalbinde yattığı inkâr edilemez. Fıtrat, insanın iç dünyasında deruni manaların ve değerlerin bulunduğu yerdir. Fıtrat ile içgüdüyü birbirinden ayırt etmek gerekir. İçgüdü fizyolojik dinamikler içerir ve birtakım ihtiyaçlardan ve eğilimlerden ibarettir. İnsan hariç tüm hayvanların bütün faaliyetleri içgüdü’nün talepleri doğrultusunda-

İlkeler değil, olgular değişime uğrar. Mesela, peygamberin kendisi bir olgudur, bu yüzden doğar büyür yaşar ve vefat eder, fakat Kur'an insan için gönderilmiş öğretiler ve yasalar bütünüdür.

dır. Bu içgüdü onları yalnızca hayatı ihtiyaçlarının tatminine yöneltir. İnsan ise zıt duyguların harekete geçirdiği çatışan duygu istek ve isimler arasında seçim yapabilen ve nefsin inatçı muhalefetine rağmen doğru hareket tarzını seçebilen muhakeme melekesi ile de donatılmıştır. Bazen bu meleke nefsin baskısına rağmen iradeli bir şekilde bir dürtünün tersi yönünde de karar alabilir. İnsandaki her bir değer aslı ve kaynağı, mutlak mükemmellikle kâmil anlamda ifadesini ilahi isimlerde, yani Esmâ-i Hüsnâ'da bulur.

Dinin sırf Allah'tan gelen vahiy ile beşere sunulan bir prensipler bütünü olduğunu, ancak beşerin vahiyden önce dindarlık ve dinsizliğe karşı ilgisiz bir durumda bulunduğu iddiası ilk bakışta makul görülebilir. Fakat bu fitratı dışlayan bir düşünce temeline dayalıdır. Gerçekte ise, peygamberlerin getirmiş olduğu hiçbir şey insanın ona karşı ve tarafsız olduğu şeyler değildir. Bilakis tamamı insanoğlunun yaratılışı ve zatının gerektirdiği şeylerdir. Yani İnsanoğlu yaratılışı itibarıyla onlara eğilimlidir. Bir kısım ulema, Kur'an'ın hiç kimsenin fitri anlamda hidayete hazır hale gelmeden kesbi (kazanılarak) hidayete eremeyeceğini buyurduğunu söylemektedirler. Bu gerçekte insanın fitri insanîyetini korumadığı sürece peygamberin eğitiminin/tebliğinin onun için bir yararı olmadığı anlamına gelir ki doğrudur da. Yani peygamberin eğitimi insanlığını bütünüyle kaybetmiş (fitratı bozulmuş, kalbi taşlaşmış) olanlara hiçbir şey kazandırmaz, Kuran ayetleri de bunu teyit eder. Peygamberlerin gönderilmesi Allah'ın rahmetiyle insanoğlunun yaratılışındaki bu fitri eğilime verilen olumlu bir cevaptan ibarettir.

Kur'an fitri ve vahyedilmiş dinin kaynağının gayb âlemi olduğunu açıkça ifade eder. Bu din mesajını tüm yaratılış sistemi ve sürekli değişen kâinatla ilişkilendirir. Diğer taraftan ana rükünlerinin sabit de-

ğişmez ve sürekli olduğundan söz eder. Kur'an'a göre İslam'ın ilkeleri, yaratılış sistemi ve özellikle fitri çevrenin bizzat bir parçası olarak sürekli değişen ve tekâmül eden mahiyeti ile insan toplumuna yön veren ilkeler bütünüdür. Bir başka deyişle İslam, yaratılış ilkeleriyle tam bir ahenk içindedir ve bu ilkeler fitrat gibi değişmez niteliktedir. Hakikatin ta kendisi olan bu ilkeler, şu veya bu kişi veya kişilerin arzu ve heveslerine bağlı değildir.

Din belirli yer ve zaman altında, belirli bir dönemde ortaya çıkmış bir olgu değildir. Din belirli özel şartların bir ürünü de değildir. Eğer böyle düşünürsek bu din ed-Din (İslam) değildir. Eğer bu din bir olguysa elbette değişme tabi olacaktır. Fakat dini sosyal değişim yasalarının/ilkelerinin ifadesi şeklinde düşünüyorsak, ilkeleri de insana vahiy kanalıyla bildirilmişse bu bir olgu değildir ki değişime tabi olsun. İlkeler değil, olgular değişime uğrar. Mesela, peygamberin kendisi bir olgudur, bu yüzden doğar büyür yaşar ve vefat eder, fakat Kur'an insan için gönderilmiş öğretiler ve yasalar bütünüdür.

Bazıları, günümüzün sosyal yaşantısının 14 asır öncesinin hayatıyla hiçbir şekilde benzeşmediğini ve dolayısıyla İslam'ın modern dönemin ihtiyaçlarına cevap veremeyeceği iddiasındadır. İslam'ın hali hazır şartlarda insanlığın ihtiyaçlarına cevap verip veremeyeceği abes bir meseledir. Bu iddia sahiplerinin İslam hakkında yetersiz bilgiye sahip olmalarının yanı sıra, İslam'ın öngördüğü değişken yasalardan da bütünüyle habersizdirler. Bir şeyin hayatını sürdürmesi veya yok olup gitmemesi, insanın ihtiyacına cevap verip verememesine bağlıdır. Bu ilke Kuran'da şöyle ifade edilir: "köpüğe gelince atılır gider, insanlara faydası olansa yerde kalır." (Rad 17) Bunlar değişen ve gelişen bir dünyayı tamamen sabit yasalar zinciri sandıkları İslami kurallarla idare edilmeye çalışıldığını zanne-

diyorlar. Oysa İslam'ın sabit yasaları insan fitratına her ortamın ve her çağın insanlarında ortak olan evrensel insan fitratına göre formüle edilmiş yasalardır. Kur'an'ın çağırıldığı İslam, insanlığı kâinatın yaratılış düzeni ile tanıştırmak yoludur. İslam'ın insanlığa sunduğu ilkeler insan fitratıyla tam bir uyum içindedir ve hayal ve arzuların ihtiyaç zannettikleri değil, insanın gerçek fitri ihtiyaçlarıyla tam bir ahenk içindedir. Zamanı, mekânı ve yaşama şekli ne olursa olsun insanın fitratı daima aynıdır ve insanlık var olduğu sürece hep aynı kalacaktır. Bu değişmez yasalar insanın meşru maddi ve manevi ihtiyaçlarını asla görmezlikten gelip reddetmez.

Din insan için harici, yapay bir inanış değil, insanın öz benliğinden gelen değerler sistemidir. Bundan dolayıdır ki, tarih boyunca hiçbir toplum dinden beri kalmamıştır. Din hayatı anlamlı kılar ve bize hedefler göstererek kabiliyetlerimiz ölçüsünde sorumluluk verir. Araf 172 'de geçtiği üzere Şahitlik Misakıyla insanın öz benliği (fitratı) din duygusuyla hem hal olmuş ve Ahzâb 72 de belirtilen Emanet Misakıyla sorumluluğu/ emaneti üstlenmiştir. Fakat bu fitri dini yöneliş peygamberle/vahiyle desteklenmediği sürece daima bozulma tehlikesiyle baş başa kalmıştır. İslam düşüncesine göre de tevhid şirkten önce vardı. Yani şirk aslında saptırılmış bir tevhiddir. Allah'tan başkasını arayan kimse de aslında yine Allah'ı aramaktadır, ancak fitratını bozduğu için (ölçü ve kıtas gücünü kaybettiği için) O'ndan gayrısının peşindedir.

Makaleyi, Halil Cibran'ın meşhur eseri Ermiş'ten küçük bir parçayla tamamlayalım:

Ermiş'in (EL Mustafa) yıllar süren inzivasından sonra artık adadan ayrılma vakti gelmiştir ve sahile kendisini götürecek gemiye ilerlerken ada halkı kadınıyla, erkeğiyle, çocuğuyla, yaşlısıyla etrafında toplanarak ona bir takım sorular sorar. "Bize aşkı anlat", "Bize çocukları anlat". "Bize çalışmayı anlat", "Bize almayı ve satmayı anlat", "Bize suç ve cezayı anlat", "Bize özgürlüğü anlat", "Bize akıl ve tutkuyu anlat", "Bize kendini bilmeyi anlat", ...(sorular uzayıp gider). Ermiş bütün bu soruları cevapladıktan sonra yaşlı bir adam "Bize Dini anlat" der. Ermiş, "bugün dinden başka bir şey anlattım mı?" der.

Ne Asılsınız?

Her toplumun kendine ait bir ahlak anlayışı olsa da
ülkemizde kahir ekseriyetin referans aldığı güzel veya iyi
ahlak İslam'ın öngördüğü ahlaktır.

Mükemmeliz, iyiyiz, ilahi bir dengenin ana unsuruyuz. **“Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.”** diyen Rabbimiz, bu maddi ve manevi dengeye işaret etmektedir. Hem fiziksel hem ruhsal açıdan eşsiz yaratılan insanın **“gibi”** yaşaması çamaşır makinesinde bulaşık yıkamasına benzer. Fitratına uygun işleri yapan ve davranan insan yaratılış ayarlarındadır. Üzüldüğünde ağlar, uykusu varsa uyur; tıpkı dünyanın dönüşü, kuşların uçuşu gibi... Fitrat, yarmak anlamında olup adeta yokluğun karından varlık âlemine çıkmaktır. Yüzünü fitrata dönen suyun akışına bırakmıştır kendini. Güneş ısıtır, tahta serttir, demir dayanıklı... Maddenin de bir tabiatı vardır ve ne yana baksan tab edilmiş, mührü vurulmuş Yaratıcı'nın. İşin sonunda yokluğun da hammaddesi olan toprağa iade edileceğiz. Toprak ki üretken, vicdan ki anne. Yapaylığın her esası hakikatın ayaklarına uzanamaz. Mesele asli özellikleri kaybetmeden arızı olanı fark ederek tekrar var olabilmenin heyecan ile yaşamak.

Bizde nasılsınız sözü, özünde çoğu zaman merak taşımayan bir ifadedir ama insanın derdini öğrenmek için anahtar gibidir. Günümüz insanı ise hâlini yaptıklarıyla özdeşleştirme gayretinde olduğundan bu sözü de “Ne yaptın?” şekline getirdi.

Ne idim?

Ne oldum?

Fitrat ve ahlak bağlamında değerlendirilecek iki soru. Bu soruların cevabını aramakla geçecek bir ömrün güzel olması doğru cevapların verilmesi değil yaşanmasıyla mümkündür olacaktır zannederim.

İşte, varlığın kendiyi başlayıp an, mekân ve insanla sınan kısmına

ahlak diyoruz. Beslendiği kaynaklara göre şekil alan bu semavî nitelik hayatın formal kurallar dışındaki tüm boşlukları doldurur. Bu konuda beylik sözler okumak veya duymak, farklı bakış açılarını görmemektir kimi zaman. Kelimelerin arasında dolaşmayı bilmekle insanı okumayı bilmek farklı ama tamamlayıcı durumlardır. Ahlaklı olmanın ilk şartı ahlaklı olma iddiasındaki katılıktan kurtulmaktır belki de. Sürece odaklanmak ve sükunet hâlidir bize lazım olan.

Türkçede “kılık” yaratılışı karşılayan kelimedir. Bir nevi insanın fabrika ayarları olacak şekilde var kılınması anlamına da gelir. Kılık, kıyafeti giyince şekil kazanır; insan da ahlak adı verilen ve hayata erdemler sunan tarzla seviye kazanır, yol alır. Beşer denen deri insan olur, yetmez iyi, güzel gibi sıfatlar alır. Her toplumun kendine ait bir ahlak anlayışı olsa da ülkemizde kahir ekseriyetin referans aldığı güzel veya iyi ahlak İslam'ın öngördüğü ahlaktır. Farklı din veya anlayışlara baktığımızda onlarda da ilkeler bütünü işlediğini görürüz ancak Müslümanların bu konudaki dayanağı bireysel tercihleri değil Allah'ın peygamberleri vesilesiyle ortaya koyduğu değerler bütünüdür. Bu değerler insanların mekanik yaşantılarının bıraktığı hasarı en aza indirmede işlevseldir. Toplamların her türlü eksiklikleri bir tarafa ahlakî eksiklikleri kargaşaya sebep olacağı için aynı zamanda güvenlik sorunun oluşması tesadüf değildir. Hem sonra ahlakın bilgisi veya teorisi müstakil olarak hiçbir yaraya merhem olmaz. Yaşanan ve başkaları için ortam sunan bir güzel ahlaktır lazım olan. Yönümüzü Hanif olana, fitri olana, güzel ahlakı tamamlamak üzere inen Peygamberimize dönmek tamam-

lanmanın ilk şartıdır.

İlke ve esaslar harfleri itibariyle değil uygulanırlığı açısından bir değer ifade eder. Davranışa dönüşmeyen bilgi adeta taşlaşır. İçinden ırmaklar akan taşlardan bahseden bir inancın mensupları güzel ahlakı yaşayan ve yaşatan insanlardan görerek edinebilecektir.

Ahlak, fitratla mücadele ile değil müzakere ile gelişir. Alışkanlıkların toplamı olarak da ifade edebileceğimiz ahlak, insanı yaratılış gayesine uygun “kullanmak”, çiçeğe su vermek, zulme gözyaşı dökmektir bir bakıma.

Fitrata sadık kalmak, maddi ve manevi ihtiyaçların doğal yolla giderilmesi ile ilgilidir. Bu konuda bedenin ihtiyacı olan beslenmenin helal yolla olması ile ruhun ihtiyacı olan muhabbetin organik olması şarttır. Bugünün havasını soluyarak nefes alıp vermek canlı olarak değerlendirilse de hayatta olmak hayırla ve huzurla farkında olmayı gerektirir vesselam.

İslam'ın evrensel yapısı hiçbir insan tipini dışarıda bırakmaz. Ona göre her insan kendini gerçekleştirebileceği ahlaki bir seviyeye ulaşabilir. Bazı insanları Allah için iyilik yapıp kötülükten uzak durmaya, bazılarını dünyevi çıkarlar peşinde koşmaktan kurtararak cennet ümidi ve cehennem korkusuyla kendini kontrol altında tutmaya ve bir grubu da hukuki yaptırımlarla doğru yolda tutmaya çalışan İslam ahlakı onu sadece belirli kitlelere ya da seçkinlere hitap eden bir ahlak olmaktan çıkarmaktadır.

Fıtrat'ın Aynası Olarak Ahlâk

Kur'an ve Sünnet Işığında İnsanın Yaradılışıyla Ahlâkî Arasındaki Derin Bağ

İnsan, yaratılışı gereği iyiliğe, doğruluğa ve hakikate meyyaldir. Yani doğuştan getirdiği özüyle/ fıtratıyla, bir ahlâk potansiyeli taşır. Kur'an ve Sünnet, insandaki bu derin kodlamayı inkâr etmez; aksine ona hitap eder, onu yönlendirir ve korumaya çağırır. Fıtrat, Allah'ın insana yüklediği ilk yöneliştir; ahlâk ise bu yönelişin dünyada tezahürüdür. Bu nedenle fıtrat ve ahlâk, biri diğerine kök salmış iki hakikat gibi birbirine bağlıdır.

Kur'an'da Allah Teâlâ şöyle buyurur: "O hâlde yüzünü dosdoğru bu dine çevir; Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata (uy)! Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmez." (Rum Sûresi, 30/30)

Bu ayet, insanın yaratılış gayesini ve iç dünyasındaki ilahi düzeni haber verir. İnsanın fıtratı, hakka yatkınlık, adalete susamışlık ve iyiliğe sevk edilişle şekillenmiştir. İşte bu fitri yatkınlık, eğer korunur ve arındırılırsa, güzel ahlâka dönüşür; nefsin fücuru galip gelir ve çevresel etkilerle bozulursa, ahlâkî yozlaşma baş gösterir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu bağlamda şöyle buyurur: "Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan ya da Mecusi yapar." (Buhârî, Cenâiz, 80; Müslim, Kader, 22)

Bu hadis, fıtratın sadece doğuştan bir yöneliş olmadığını, aynı zamanda korunması ve desteklenmesi gereken bir emanet olduğunu vurgular. Yani ahlâk, yalnızca dışsal kurallar bütünü değil; içsel bir denge, yaratılışa uygun yaşamın adıdır. İnsan bu dengeyi yitirdiğinde hem kendiyi hem de toplumla çatışır hale gelir.

Bu makalede Kur'an ve hadislerin rehberliğinde, insanın fıtratı ile ahlâkî arasındaki bağı, bu bağın korun-

ması veya koparılması hâlinde ortaya çıkan sonuçları birlikte ele alacağız. Çünkü fıtratını koruyabilen insan, ahlâkıyla da kemâle yürür; fıtratından uzaklaşan ise ne kadar bilgili ve güçlü olursa olsun içsel bir boşlukla baş başa kalır.

1. Kur'an'da Fıtrat Kavramı

Kur'an-ı Kerim, insanın yaratılış gayesini ve içsel yapısını tanımlarken "fıtrat" kavramına özel bir vurgu yapar. Fıtrat, Arapça kökeni itibarıyla "yaratmak, ilk defa var etmek" anlamlarını taşır. Kur'an'da ise bu kavram, insanın doğuştan gelen, değiştirilmemesi gereken hakikat ve yönelişini ifade eder. Bu yöneliş, Allah'a inanma, hakikati tanıma ve doğruya meyletme özelliklerini içinde barındırır.

Cenab-ı Hak şöyle buyurur: "O hâlde yüzünü dosdoğru bu dine çevir; Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata (uy)! Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmez." (Rum Sûresi, 30/30)

Bu ayette "fıtratullah" olarak ifade edilen şey, Allah'ın insanı üzerinde yarattığı doğal ve temiz yapı, yani ilahi kodlamadır. İnsan bu haliyle dünyaya gelir; temiz, berrak, hakikate açık. Ancak bu fıtrat zamanla çevre, nefis ve şeytanın etkisiyle kirlenebilir ya da bastırılabilir. Bu yüzden Kur'an'da "Allah'ın yaratışında değişme yoktur" denilerek, fıtratın özü itibarıyla bozulamayacağına; fakat kişinin onu örtebileceğine dikkat çekilir.

Fıtratla ilgili bir diğer önemli vurgu Şems Suresi'nde yer alır:

"Nefse ve onu şekillendirene andolsun ki, ona hem kötülüğü (fıcur) hem de ondan sakınmayı (takvayı) ilham etti. Kim nefsinin arındırırsa kurtuluşa erer. Kim de onu kirlertirse, ziyana uğrar." (Şems Sûresi, 91/7-10)

Bu ayetler, fıtratın bir yönüyle potansiyel taşıdığını gösterir. İnsanın

içinde hem fücür (kötülük eğilimi) hem takva (iyilik ve Allah'a yöneliş) ilham edilmiştir. Bu yönüyle fıtrat, sadece başlangıç değil, aynı zamanda bir imtihan zeminidir. İnsan, tercihiyle ya fıtratını arındırır ve ahlâkî kemâle ulaşır; ya da onu bastırır, nefsanî arzuların esiri olur.

Dolayısıyla Kur'an, insanın yaratılışına yerleştirilen bu içsel hakikatle, onun hayatındaki ahlâkî sorumluluğu sıkı bir bağla ilişkilendirir. Fıtrat, pasif bir hal değil; bilinçli bir yönelişin ilk hâlidir. İnsana düşen görev ise bu fıtratı tanımak, korumak ve onu ahlâkî bir inşa ile beslemektir.

2. Ahlâkın Fıtrata Dayanması

İslam ahlâk anlayışı, insanın yaratılışında var olan temiz ve doğruya yönelen özü, yani fıtratı, ahlâkî gelişimin temel kaynağı olarak görür. Bu yaklaşım, ahlâkî sonradan dışarıdan eklenen kurallar bütünü olarak değil; insanın içinde zaten var olan, Allah tarafından yerleştirilmiş bir potansiyelin tezahürü olarak anlamamıza imkân verir. Ahlâk, işte bu fitri eğilimin bilincine varmak ve onu yaşamakla kemâle erer.

Peygamber Efendimiz (s.a.v), bu bağı açıkça şöyle ifade eder: "Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan ya da Mecusi yapar." (Buhârî, Cenâiz, 80; Müslim, Kader, 22)

Hadiste geçen "fıtrat" kelimesi, hem tevhid inancına meyli hem de insanın ahlâkî yönünü içerir. Bu ifadeyle Resûlullah (s.a.v), insanın doğuştan bir ahlâk çekirdeği taşıdığını; fakat bu çekirdeğin filizlenip gelişmesinin çevre, eğitim ve tercihlerle şekillendiğini belirtir. Yani ahlâkî bozulma, fıtratın özünden değil; onun terkinden ve ihmalden kaynaklanır.

Kur'an'da Hz. İbrahim'in duası da bu bağlamda anlam kazanır: "Ey Rabbimiz! Bizi sana teslim olanlardan kıl, soyumuzdan da sana teslim

olacak bir ümmet çıkar. Bize ibadet yollarını göster ve tövbemizi kabul et.” (Bakara Sûresi, 2/128)

Bu dua, hem teslimiyeti (İslam) hem de ahlâki yönelişi birlikte içerir. Fıtrat, Allah’a yönelişi ve teslimiyetle uyum içindedir. Ahlâk ise bu teslimiyetin görünür hâlidir. Bir başka ifadeyle ahlâk, fıtratın yeryüzündeki yansımasıdır.

Bu bağlamda Hz. Peygamber’in (s.a.v) şu hadisi oldukça derindir: “İman yetmiş küsur şubedir. En üstünü ‘Lâ ilâhe illallah’ sözüdür, en altı ise yoldan eziyeti kaldırmaktır. Hayâ da imanın bir şubesidir.” (Müslim, İmân, 1)

Bu hadis, iman, fıtrat ve ahlâk arasında kurulan zincirin bir örneğidir. En temelde Allah’a yöneliş vardır; bu yönelişin hayat içindeki tezahürü ise güzel ahlâktır. Hayâ gibi fıtrî bir duygunun imanın bir parçası sayılması, ahlâkın doğrudan fıtratla ilgili olduğunu gösterir. Çünkü hayâ, insanın içindeki ilahî kodlara duyduğu içsel saygının dışa yansımasıdır.

Sonuç olarak; ahlâk, insanın yaratılışına aykırı değil; bilakis onunla uyumlu bir yolculuktur. Fıtratı korunmuş bir insan, ahlâkî güzelliklere daha kolay yönelir; çünkü bu yöneliş kendi özüyle barışık bir yaşamdır. İnsanın fıtratına uygun yaşaması, hem içsel huzurun hem de toplumsal barışın anahtarıdır.

3. Peygamberlerin Görevi: Fıtratı Hatırlatmak ve Ahlâkî Güzelleştirmek

leştirmek

Peygamberler, insanlara yeni bir fıtrat getirmeye değil; unuttukları veya kirlettikleri fıtratı hatırlatmaya, onu arındırmaya ve ahlâkî kemâle eriştirmeye gönderilmişlerdir. Çünkü insanın özünde iyilik, doğruluk ve Allah’a yönelme meyli zaten vardır. Ne var ki zamanla bu ilahî öz, dünya sevgisi, nefis tutkuları, gaflet ve çevresel etkilerle perdelenebilir. İşte bu noktada peygamberlerin rolü bir “uyanış” çağrısıdır.

Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v), kendi risaletinin bir yönünü şu şekilde özetlemiştir: “Ben, güzel ahlâkî tamamlamak için gönderildim.” (Muvatta, Hüsnü’l-Huluk, 8)

Bu hadis, Peygamber’in misyonunu bir “tamamlayıcılık” olarak tanımlar. Bu ifade, ahlâkın insanda zaten var olan bir temele dayandığını, ancak bu temelin ancak peygamberlerin rehberliğiyle kemâle ereceğini gösterir. Yani ahlâkın özü fıtrattadır, ama şekillenmesi ve istikameti vahiy ile olur.

Kur’an’da da peygamberlerin bu rolü vurgulanır:

“O, ümmilere kendi içlerinden, kendilerine Allah’ın ayetlerini okuyan, onları arındıran, onlara Kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderendir. Oysa onlar daha önce apaçık bir sapıklık içindeydiler.” (Cuma Sûresi, 62/2)

Bu ayette geçen “tezkiye” (arındırma) ifadesi, fıtratın üzerini örten

perdeyi kaldırmak anlamında kullanılmıştır. Peygamberlerin amacı, insanın içindeki o hakikat tohumlarını sulamak, büyütmek ve güzelleştirmektir. Kitap ve hikmet ise bu süreci düzenleyen iki ana araçtır: biri fıtratın sesini teyit eder, diğeri ise ona yön verir.

Hz. Peygamber’in hayatı da bu arındırıcı ve güzelleştirici misyonun canlı örneğidir. Mekke’nin katı ve bozulmuş yapısına rağmen, onun dürüstlüğü, merhameti, adaleti ve affediciliği insanların fıtratına dokunmuş; çoğu kişi bu çağrıya içtenlikle icabet etmiştir. Zira hakikat, insanın özünde yankı bulur. Kalpler bir kez o sese kulak verdiklerinde, yeniden doğmuş gibi olurlar.

Bu noktada önemli bir gerçek daha ortaya çıkar: Peygamberler sadece emirler getiren elçiler değil, aynı zamanda ahlâkî örneklerdir. Kur’an, Resûlullah hakkında şöyle buyurur:

“Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.” (Kalem Sûresi, 68/4)

Bu ayet, ahlâkın teoriden öte bir yaşam biçimi olduğunu gösterir. Ahlâk, yazılı kurallardan çok yaşanmış örnekler üzerinden kalbe işler. Peygamberler ise bu örnekliğin zirvesindedir. Onların görevi, insanlara sadece haramı ve helali bildirmek değil; aynı zamanda fıtratla uyumlu bir yaşamın mümkün ve güzel olduğunu göstermektir.

4. Fıtratı Bozan Etkenler ve Ahlâkî Yozlaşma

İnsan, doğuştan Allah'a yönelme-ye ve hakikate açık bir fitratla yaratılmış olsa da, bu fitri yöneliş zamanla bozulabilir, perdelenebilir ya da bastırılabilir. Bu bozulma çoğu zaman içsel değil, dışsal etkenlerle olur. Kur'an ve hadisler bu süreci hem bireysel hem toplumsal boyutlarıyla değerlendirir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurur: "Kalpler paslanır, demirin paslandığı gibi." Aşhab sordu: "Onu nasıl parlatırız ey Allah'ın Resulü?" Buyurdu ki: "Allah'ın kitabını çokça tilavet etmek ve ölümü çokça hatırlamakla." (Beyhakî, Şuabü'l-İmân, 1/396)

Bu hadis, kalbin yani fitratın zamanla kirlenebileceğini ve ancak hatırlama, zikir ve ölüm bilinciyle yeniden saflaşabileceğini bildirir. Fitratın üzerini örten paslar; gaflet, günah, kibir, bencillik, nefsin arzuları ve çevresel etkilerdir. Bu faktörler arttıkça insanın içindeki ses kısılır, vicdan kararır, ahlâk ise bozulur.

Kur'an da bu gerçeğe şöyle işaret eder: "Hayır! Bilakis onların işledikleri (günahlar), kalplerinin üzerine pas olmuştur." (Mutaffifin Sûresi, 83/14)

Bu ayet, kalpteki pası günahın doğrudan bir sonucu olarak tanımlar. Günah, sadece bir eylem değil; insanın iç dünyasında meydana gelen bir kararırma sürecidir. Bu kararırma arttıkça fitratın sesi duyulmaz hâle gelir. İnsan artık iyiliğe duyarsız, kötülüğe ise alışkın bir hâle bürünür.

Bir diğer önemli fitrat bozucu etken ise yanlış eğitim ve çevre koşullarıdır. Hatırlanacağı üzere, Peygamberimiz "Her doğan çocuk fitrat üzere doğar..." hadisini tamamlayarak, çevresel etkinin bu saf yapıyı nasıl yönlendirdiğini ifade eder: "Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar." (Buhârî, Cenâiz, 80)

Modern dünyada ise bu rol sadece ebeveynle sınırlı kalmamaktadır. Medya, dijital içerikler, popüler kültür, ideolojik baskılar, bireyselleşme, fitratı bastıran ve ahlâki yozlaşmayı artıran güçlü etkilerdir. Bugünün insanı artık hakikati değil, gösterişi; özünü değil, imajı merkeze alan bir hayat içinde yaşadıkça kendi özünden uzaklaşmakta, fitratın sesini duymaz hâle gelmektedir.

Ayrıca Kur'an'da sıkça uyarılan bir diğer tehlike de nefsin arzularının ilahlaştırılmasıdır:

"Heva ve hevesini kendine ilah edineni gördün mü?" (Furkan Sûresi, 25/43)

Bu tür bir yöneliş, insanın fitratla bağını koparır ve ahlâki savrulmanın kapısını açar. Çünkü fitrat, ilahi hakikate yönelirken; hevâ, anlık arzulara tabi kılar. Bu çatışma derinleştikçe insanın içsel denge ve huzuru da bozulur.

Özetle; fitrat bozulmaz ama perdelenebilir. Bu perdeyi örten şeyler, zamanla ahlâki yozlaşmayı doğurur. İnsan, kendi içindeki saf sese yabancılaştıkça dıştan gelen yapay değerlere sığınır. Bu da onu hem kendine hem de topluma karşı yabancı bir birey haline getirir. İşte bu nedenle, fitratı korumak, yalnızca bireysel bir mesele değil; aynı zamanda ahlâki ve toplumsal bir sorumluluktur.

5. Fitrata Dönüş ve Ahlâki Diriliş: Çözüm Önerileri ve Dua

İnsanın yaratılış özüne, yani fitratına dönüşü; aslında kendine dönüşüdür. Bu dönüş, sadece bireysel kurtuluşun değil; toplumların da yeniden inşa edilmesinin anahtarıdır. Zira fitrat, insana Allah tarafından verilmiş en temiz referans noktasıdır. Ahlâki diriliş de bu merkeze yönelerek başlar.

Kur'an'da şöyle buyrulur: "O hâlde yüzünü hanîf olarak dine, Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fitrata çevir! Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler." (Rum Sûresi, 30/30)

Bu ayet, dönüşün nereye yapılması gerektiğini net bir şekilde gösterir: fitrata, yani Allah'ın ilk ve değişmez yaratılış koduna. O hâlde, bozulmuş ahlâki tamir etmenin yolu, fitratı hatırlamak ve onu yeniden canlandırmaktan geçer. Peki bu nasıl olur?

1. Nefs Muhasebesi ve Tevbe

Fitratı karartan en büyük etken nefistir. Onunla mücadele, insanın ahlâki gelişimi için zorunludur. Bu mücadele, her gün yapılan iç muhasebe ile başlar. Şems Suresi'nde bu süreç şöyle anlatılır: "Nefse ve onu şekillendirene andolsun ki; ona hem fücürünü hem takvasını ilham etti. Nefsini arındıran kurtuluşa erer; onu kirleten ise ziyana uğrar." (Şems Sûresi, 91/7-10)

Bu ayet, ahlâki arınmanın ve fitrata dönüşün öncelikle kişisel bir irade ile mümkün olduğunu öğretir. Her birey, kendi nefsinin tanımalı, onun zaaflarını fark etmeli ve tevbe ile arınma yolunu seçmelidir.

2. Kur'an ve Sünnet Rehberliği

Fitrat, vahiy ile bulunduğu kemâline ulaşır. Kur'an, insanın içinde yanan fitrat meşalesine ışık olur; Peygamber'in (s.a.v) sünneti ise bu ışığın hayatın her alanına nasıl yansıyacağını gösterir. Ahlâki inşa, bu iki temel kaynak olmadan eksik kalır.

3. Salihlerle Beraber Olmak

İnsanın fitratını koruması, ancak destekleyici bir çevre ile mümkündür. Kur'an'da şöyle buyrulur: "Ey iman edenler! Allah'tan sakının ve sadıklarla beraber olun." (Tevbe Sûresi, 9/119)

Doğru dostlar, fitratı besler; yanlış çevre ise onu örter. Fitratı canlandırmak isteyen biri, salih insanların yanında bulunmalı, onlardan ilham almalıdır.

4. Dua ile Fitratı Diriltmek

Dua, insanın içindeki ilahi sesi yeniden harekete geçiren güçlü bir araçtır. Kalp dua ile yumuşar, fitrat dua ile güçlenir. İşte bu noktada Hz. Peygamber'in (s.a.v) yaptığı şu dua bize bir örnektir:

"Allah'ım! Kalbimi dinin üzere sabit kıl." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/182)

Ahlâki diriliş, dua ile başlar ve yine dua ile güçlenir. Çünkü dua, fitratın Allah'a yönelişini en saf haliyle yansıtır.

Sonuç: Fitratını Hatırlayan, Ahlâkını İnşa Eder

İnsanın yaratılışı fitrat üzerine; ahlâki ise bu fitratı yaşama cesaretiyle inşa edilir. Peygamberler bu yüzden gönderilmiş, kitaplar bu yüzden indirilmiş, ahiret bu yüzden vaat edilmiştir. Fitratına dönen bir insan, Allah'a yaklaşır; ahlâken güzelleşen bir insan, hem kendini hem toplumu kurtarır. Ve nihayetinde en büyük dua şudur:

"Ey Rabbimiz! Kalbimizi eğriltme. Bize katından rahmet ver. Şüphesiz Sen, çok bağışlayansın." (Âl-i İmrân Sûresi, 3/8)

Yeni Bir İslami Söylem için Dağarcık: Tûl-i Emel

İnsan hayatı üstünde belirleyiciliği sorgulanamaz emel kaynaklı gerçeklikler oluşturur. Bu gerçeklikler hayatı biçimlendirir, temposunu belirler ve ömrün uzun olması isteğini kamçılar. Terk edilemez gerçeklikle İslam'ın rükünleri arasında nasıl bir denge kurulacağı, toplumların bırakalım İslami olanı en temel insani gereklilikler için dahi nasıl harekete geçeceği sorunuyla karşı karşıya kalırız.

Dünyevi emellerin insan hayatını işgal etmesi, uzun bir yaşam arzusunun insana galebe çalması, insanın dünyadaki "yatırımlarına" bağlılığın verdiği istekle uzun vadeli yaşam planları yapması... gibi içinde uzun, yaşam, emel/istek/arzu, plan kelimelerinin geçtiği pek çok tarif yapılabilir. Fakat zannediyoruz bir okur-yazar Müslümanın bu kavramla ilgili tanım bilgisine ihtiyacı olmayacaktır. Bununla beraber kavramın anlamına ilişkin 'ayne'l-yakîn belki de hakka'l-yakîn bilgi seviyesine sahip Müslüman sayısı da epeyce fazladır.

Anlaşılabileceği üzere bu kavram İslami söylem için yeni değil, hatırlanması gerekenler kategorisindedir. Bununla beraber kavram, kimi klasik ahlak okumalarından hafızalara değse de İslami hareket içinde vitrine konabilecek kadar yankı bulmadı. Nitekim 2000'lerin ilk 10 yılında büyük bir ıstahla tartışılan ancak bugün adı dahi anılmayan dünyevileşme meselesi belki tûl-i emel kavramından murat edilen anlamı Müslümanların dağarcığına yerleştirebilirdi. Ancak gelinen noktada Türkiye'ye gelen sıcak paranın herkesin cebine belirli oranda girebileceği, herkesin ev ya da araba alma konusunda bir avantajı sağladığı vakit dünyevileşmeye ilişkin dikkat azaldı.

Nitekim kavrama ilişkin tartışmanın ahlak açısından ne düzeyde yürütüldüğü de ayrı bir soru olarak karşımızda durmaktadır. Müslüman camianın fertlerinin, zenginleşmeyi hayatlarında ve çevrelerinde görmedikleri düzeyde müşahade etmelerinin tetiklediği bu tartışmalardan bir ahlaki tutum ortaklığının çıkmadığını söyleyebiliriz. İlk zenginleşme ör-

neklerinin yaşattığı panik ve bunlara dair uç seviyede (evine uzay mekiği biçimli mescit yaptırmak gibi) anlatıların getirdiği olağandışılık hissi söndükten sonra Müslüman camianın dünyevileşme tartışmalarına veda ettiğini ve tûl-i emel ile imtihanının başladığını söyleyebiliriz.

Bu imtihan hayatımızın; neoliberal kent koşulları, çalışma düzeni ve tüketim anlayışıyla işgalinin yanında yine neoliberalizmin en güçlü silahı olan borçlanmanın sınırsız yayılımına engel olamamakla ağırlaştı. Borç verenin koşulları belirlediği ortamda İslam hükümlerini anmanın geçersizliği kimsenin itiraf etmediği bir gerçeklik halini aldı. Kolay para ve tüketim kültürünün derinleşmesi ile beslenen tûl-i emel, tûl-i emelin beslediği borçlanma ve bunlar arasındaki döngü Müslümanlık ve yaşanan hayat arasında devasa bariyerler inşa etti. İslam'a dair sohbetlerin giderek daha romantik bir havaya girmesi, imanın aşk etrafında örülü gerekçelendirilmesinin yaygınlaşması, Müslüman olmanın bir delilik, çılgınlık gibi anıldığı vaazların/sohbetlerin yaygınlaşması da bundan ileri gelmektedir.

Tûl-i emelin en dikkat çekici yönü hatırlatıldığı taktirde herhangi bir Müslüman'da yahut Müslümanlık kaygısı olan bir kimsede dikkat çekici bir uyarıcı etkisi olmasıdır. Bu kavramın konuşulması, bu biçimiyle anılması; zıttı olan kasr-ı emel (ahiret isteğini uzatmak) hissini doğurmakta ve insanın yeryüzündeki yeri ve anlamına dair tüm unutulmaları hızlıca hatırlamayı sağlamaktadır. Bu yönüyle anıldıkça, üzerine müzakere yapıldıkça Müslümanlar için cemaat olmak, Müslümanlığın dert-

lerini yüklenmek açısından değerli bir zemin sunmaktadır.

Ancak bu imkan giderek azalmaktadır. Zira geri dönüp giderek daha çok Müslüman hayatının tûl-i emel ürünü sözleşmelerle bağlandığı gerçekliğiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar feshedilemeyecek ve ömür boyunca hayat üzerinde belirleyici olacak sözleşmelerdir. Neoliberal borç düzeninin ürettiği de bu türdendir. İnsan hayatı üstünde belirleyiciliği sorgulanamaz emel kaynaklı gerçeklikler oluşturur. Bu gerçeklikler hayatı biçimlendirir, temposunu belirler ve ömrün uzun olması isteğini kamçılar. Terk edilemez gerçeklikle İslam'ın rükünleri arasında nasıl bir denge kurulacağı, toplumların bırakalım İslami olanı en temel insani gereklilikler için dahi nasıl harekete geçeceği sorunuyla karşı karşıya kalırız.

Tûl-i emel bir kavram olarak doğru anlaşılmadığında İslam'a ve Müslümanın bu din karşısındaki yerine dair yanıltıcı düşüncelere kaynaklık edebilir. Tûl-i emel sahipleri dünya ve din arasındaki ilişkinin gerginleştirilmesine, takva adı altında nimetler karşısında gereksiz bir tevazuya kapılmaya karşı çıkabilirler. Hatta onlara göre İslam kapitalizmin kurucusu, liberal düşüncelerin dahi beşiği olabilmektedir.

İslam düşüncesini özellikle mistik düşünce geleneklerinden ayıran en önemli hususiyetlerden birisi dünya gerçekliğine karşı takındığı pratik tavır olmalıdır. İnsanı her ne kadar uhrevi ve aşkın olana sevk etse de onun dünyevi sınırlarının farkındadır. Dünyada bir hayat sürmesi gerektiğini; beslenme, barınma ve başkaca ihtiyaçları olduğunu, bunların kar-

şılanması için bir dünya uğraşısının şart olduğunu göz önüne alır. Müslüman alimler bu zorunluluğun içinde sınırları hatırlatmaya çalışırlar ve mutedil olmaya davet ederler. Dahası ekseriyetle zaruretlerin kapsamını geniş tutarak insanların sırtında din yükünü bir cinnet vesilesi olmaktan uzak tutarlar. Dinî hassasiyetlerin, dünyevî sınırları olan insana hayatı yaşanmaz kılmasına engel olurlar.

Bu duruşun arkasında dünya hayatının idame ettirilmesinin hangi gereklilikleri doğurduğuna ilişkin güçlü bir düşünce vardır. Kaynakları başta Kur'an ve sünnet olmakla beraber karşımızda Arap örfü, Pers geleneği yahut eski felsefi geleneklerden de beslenen bir anlayış bulunmaktadır. Örneğin doğu gelenekleri, çileci Hristiyan geleneği (ki orta çağ Katolik mezhebinin baskın karakteri idi) dünyevi arzuları/şehvetleri ekseriyetle yok etmeyi amaç edinirler. Buna karşın Müslüman bilginlerin salık verdikleri ahlakın içinde şehvet hayatın idamesinin temel araçlarından birisidir. Şehvet olmasa insan yiyip içmez, neslini çoğaltmaz dahası bir hayat yaşama arzusu ve enerjisini bulamaz. Yaşamak için enerji olmazsa ahiret için de bir şey yapılamaz.

Dolayısıyla şehvet özünde bir enerji kaynağıdır. Asıl olan bunun sınırlarının sahih bir şekilde çizilmesidir.

İsfahani ez-Zerî'a'da önemli bir hatırlatmada bulunur. Her ne kadar adına tûl-i emel demese de dünya sevgisinin düştüğü bir kalbin başına neler gelebileceğini izah eden bir hadis rivayet eder. Rivayete göre Hz. Peygamber kalbine dünya sevgisi yerleşen bir kulun üç şeyden kurtulamayacağını söylemektedir. Bunlardan birincisi sınırsız meşguliyettir. İkincisi çaresiz fakirlik ve sonuncusu sonu gelmeyen emeldir.

Bu ifadelerin tûl-i emelin insana neler yapabileceğini çok güçlü bir şekilde gösterdiği aşikardır. Hz. Peygamber bir insanın kendi hayatına baktığında tûl-i emel derdine düşüp düşmediğini, kalbinde dünya sevgisinin yerleşip yerleşmediğini nereden anlayabileceğini işaret etmektedir. Şayet hayatımız bitmez bir meşguliyet içinde koşmakla geçiyor ve biz bir yere varmayacağımızı bildiğimiz koşturmacalara dalmışsak tûl-i emel içinde olabiliriz. Elbette burada hastalıklara şifa arayan, derdini çözmek için çabalayanları kast etmiyoruz. Neye yaradığı bilinmeyen işler için uzun mesailer harcamayı kast

ediyoruz.

Diğer taraftan bir çaresiz fakirlik hali var ve insanlar bitmez bir borç dehlizi içinde debeleniyorsa bu da önemli bir işarettir. Kastımız asla kıt kanaat geçinmeye çalışan, emeğinin değeri verilmeyen kişiler değildir. Toplumun geneline bakıldığında ortalama bir gelire ve imkâna sahip olup bunun hayrını göremeyen insanları kast etmekteyiz. Nihayet üçüncü husus da bu insanların özelliği ve durumlarının sebeplerinden birisidir: sonu gelmeyen emel. Alınacakların, tüketileceklerin ve erişilmek istenen dünyevi nimetlerin sonunun asla gelmemesi ve her birinden elde edilenin geriye atılıp hep bir sonrakini gündem etmenin yansımasıdır sonu gelmeyen emel.

Tûl-i emel elimizde Müslümanların bugün yaşadıkları dünyanın nereye gittiğini, insana ne yaptığını anlamaları için imkân sunan bir kavram olarak durmaktadır. Neden hareketsiz kaldığımızı, bizi neyin ele geçirdiğini görmek için önemli bir penceredir. Güçlü bir hatırlatıcıdır. Kenarda sessizce değil en önde sık sık zikredilmesi gereken bir kavramdır.

Yeniden Başlangıç

“ Kimse geçmişe gidip yeni bir başlangıç yapamaz ama bugün başlayıp yeni bir son yazabilir ”

Bilinç kazanmak; fikirler ve bu fikirleri söze, yazıya dökme aracımız olan dil... Dilin ruhları iyileştiren o güzel ahengi. Yaşamın izleri, kaybolmuşluklar, yeniden varoluşlar ve bütün bu hayat döngüsünü barındıran bu asırlardır süregelen süreç ve döngü.

Yazıma bizlere bilinç katan dilimizi vurgulayarak başlamak istedim bu sebeple değerli okuyanları uyarmak ve daha fazlasını duymak istemelerini bekliyorum. Başlıktan da anlaşılacağı üzere bu bir başlangıç, ve malumunuz her başlangıcın uyandırdığı bu sonu bilinmez heyecanla siz değerli okuyanları selamlıyorum.

Bu ve benzeri dergilerde yazan akranlarıma pek rastlamıyorum. Belki de böyle bir talep oluşmamıştır. Ancak ben bir adım attım, bunları okuyorsanız siz yetişkinler de bana bir adım atmışsınız demektir.

Esasen niyetim yeni bir soluk kazanmak/kazandırmak, hem kendime hem de siz okurlara. Vesilesiyle topluma. Kendi serüvenim ve toplumdaki diğer örnekleri rehber almaktayım. Biliyorum ki bu dergiyi okuyan insanlar benim yeni başladığımı düşündüğüm bu yoldan çok zaman önce geçtiler. Fark ne peki, madem geçtiniz size nasıl etki edebilir bu sözlerim? Cevap kendinde gizli; siz bu yoldan çok zaman önce geçtiniz. Geçmemiş okurlar ise bu yazımın sonunda asıl gayemin kendileri olduğunu anlayacaklardır. Alışık olmayan bir tarzda olacağı için, peşinen hatırlatmamda fayda var ki ben bir başlangıcın eşiğindeyim. Elbette ki bu bir anı köşesi yada -kendime notlar- değil ancak benim için de bir ilk olduğu için bu okuduklarınız sayın büyüklerim sadece girizgah. Klasik okurlara bunları belirtmeliyim ki sonraki satırlarımı yazacağıma olan güvenim artsın.

Niyet hasıl olmuşsa sizleri daha fazla yormadan hızlı bir şekilde konumuza, yeniden başlangıca dönelim.

21. yüzyıl bana ve birçoklarına göre insanlık tarihi için gerçek manasıyla en önemli dönüm noktalarından biri. Toplumun bütün dinamiklerini kökünden etkileyen bir çağ. Bildiğiniz üzere kuşakların bile kendine has

isimleri mevcut. 5-10 sene önceye kadar yabancı olduğu bir çok bilişsel, toplumsal, pedagojik kavramlar dilimize yerleşti. X-Y-Z kuşakları ve kendi içlerinde bir takım karakteristik sınıflandırmalar da buna dahil.

Basit haliyle bana şöyle geliyor 27 yaşında bir Y kuşağı olarak; X dedelerimiz, Y orta yaşlar Z de 2000 sonrası yani gençler. Pek tabi zaman yerinde durmadığı için bu kuşakların karakteri de sanıyorum ki ileride daha farklı yorumlanmaya devam edecektir.

Peki biz insanlık olarak binlerce yıldır neyi arzuladık sorusu geliyor aklıma. Rasyonel bir bakış açısıyla cevaplayacak olursam -ki bazı gelişim aşamalarını hızlıca atlamak durumundayım- ; bence insanlığın günü yaşamak kaygılarının ötesinde en gerçek kaygısı, arzusu gelecektir. Yani gelecek nesillerdir.

Toplumun kabul ettiği genel kabul gören anlayışa göre bir erkek baba olduğu zaman arka planda her zaman açık olan tek bir sekme vardır ki o da evlatları ve istikballeri. Aynısı annelerimiz için de geçerlidir.

Bu istikbal kaygısı ki, ekonomik kaygılar olabilir, yaşama kaygısı olabilir, manevi kaygılar olabilir. Çok sayamayız bunun türlerini ancak biliriz ortak bir noktaları vardır. Bireyden topluma bir bakış açısıyla ele alacak olursak bu ortak kaygı “ Nesillerimiz ne olacak? ”

Ekonomik kaygılar meselesinde benim hususi fikrim “kişi nereden kazanırsa kazansın” anlayışında hiç mi hiç olmadı. Dini olarak da olmaması gerekir zaten. Ancak bu çağda bile ne yazık ki bunu göz ardı edebilen ya da unutulabilirlerimiz olabilir. Dini açıdan ele almak benim bilgimin yeteceği bir konu da değil. Ancak şunu bilirim ki kişinin kendisiyle Allah arasındadır helali de haramı da. Ben çok çok yakın çevreme, sözüme değer verenlere laf konuşabilirim bu hususta. Helal yollu mudur kazanç, o zaman düşünmeye gerek yoktur. Toplumda bir genç, akıl balığı ise herhangi bir fiziksel & ruhsal engeli yok ise minimal düzeyde de olsa kendine bir gelecek inşa edebilir. İmkânları herkesle aynı olmayabilir ancak çalışan insan bir gelecek inşa eder. Bu inanışa göre şu sonucu çıkartıyorum zihnimde; öyle veya böyle eksik ya da fazla bu dünyada ekonomik kaygılar

en birincil kaygılar olmayabilir.

Yaşama kaygısı ise aslında ekonomik kaygılarla ilişkili ancak dinden veya dinden kopuk bir toplumdan bağımsız olarak da ele alınabilir. Biliriz ki ekonomi tek başına yeterli olmaz sonraki neslin toplumda var olmasına. Özetle bu çocuk – dolayla bu nesil – hayatını hem ekonomik olarak sürdürülebilirliğini gösteriyor mu hem de temel becerilerinden, toplumu etkileyebilecek iletişim yeteneklerinden mahrum mu gibi sorulara cevap arayan bir kaygıdır. Bir sonraki kuşak kişisi için beklenen şey birey bazında toplumla bütün olmak zorunda olması şartı taşımaya da bu kişinin topluma aykırı olması toplumdan dışlanması sebebidir, asayiş bozması toplum tarafından kabul edilmeme sebebidir vb. bir kaygı olarak değerlendirilebilir.

Ben ise büyüklerim ve kardeşlerim asıl manevi kaygıyı konuşmak istiyorum. Çünkü çok iyi biliyorum ki hitap ettiğim sizler en çok da bu kaygıları taşıyorsunuz gelecek kuşaklar için. Ben de sizler için o gelecek kuşaktım belki beş sene öncesine kadar. Bugünse artık gelecek kuşakları düşünecek yaşlardayım. Birkaç sene önceki kendim gibi de hiç değilim. Bu içsel bir aydınlanmadır. Tekerleği ben icat etmedim ancak bana sorsanız daha erken icat etseydim derdim. Yazmak istememin sebebi aslında budur olur da henüz icat edemeyen insanlara dokunur ya da asıl dokunması gereken o insanlara dokunabilecek bir başkasına dokunur.

Bu kadar uzun bir girizgahtan sonra çok hızlı bir çıkış vermek durumundayım. Çünkü edindiğim tecrübelerle göre bilinç oluşturmak tek oturumda saatlerce bilgiyi kafaya sokmakla olmaz. Bu sebeple üniversitelerde dersler 1 saat. Bu sebeple 1 günde alim, mühendis, doktor olunmuyor. Ve yine dediğim gibi bu uzun bir girizgah ve de yeniden bir başlangıçtı. Muhatabı nesil kaygısında olacak yaşta insanlar ve büyüklerdi.

Manevi kaygıyı konusunu umuyorum gelecek sayıda, Bu yazıdan tecrübe ettiğiniz üzere biraz başka bir dille ve de nazaran genç bir arkadaşınızın kalemle sizlerle paylaşmayı bekliyorum. Sözlerimi sonlandırıyorum, şimdilik görüşmek üzere...

KENDİNE GELİŞ

Unutulmuş bir ülkeden gelmişim unutkan ve yorgun
Tohum olup düşmüşüm cennetin bahçesinden

Hâlâ ağzı süt kokar zamanın yani kimseye benzemeyen
Tanımsız yorgunluk çınarın gövdesine yaslanıp dinlenen

Yan yana gelmiş hurufat gibi yeni bir anlam doğar
Silinmez bir yazıdır kuruyan kalemin fermanı

Bir bebeğin kulağında ezan sesi ötelerden içimde
Yüce bir kelime uyanır kalbimde cennete doğru

Üzerime sinmiş eski kervanların tozuyla yürürüm
Ayrılıklar girer araya dünya büyürken ben küçülürüm

Ne zaman öğrendim kendi içime düşerek yürümeyi
Ağrılı bir haritaya giderim insan uzun mesafedir kendine

Cismimde sırlar gizlenir ve her nefes menzildir yolda
Zîrâ ezel bezminde ol denince olan neysem olduğum

Bir hatırlayış ve inleyiş her gece nurdan
Yeni uyanmış bir lale gibi parlar uzaktan

Ağlayan fısıltıdır hâlim anne duası kadar berrak
O yakarışlar gibi yaşarım ne eksik ne fazla

Bir sayfa açılır yüreğime susarak sırrımı taşıyım
Her yankı her çırpınış bir çağrıdır hatırlamaya dair

Hangi maya tutmuşsa ruhumda ondan ibaretim
Lâkin aynalar pas tutmuş, kendimi unutmuşum

Bir rüyanın artığı belki ve hiç açılmayan mektup
Kalbimin okuduğu ilahi bir mühür yazılı zarfında

İnsan garip bir yolculuktur kendine aldanan serap
Hakikate uyanmayı bekleyen bir kitaptır suretim